

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN MATALAN KYNNYKSEN LAPSIPERHEPALVELUISSA

Kirjallisuuskatsaus Kuopion Perheentalolle

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Minni Sirkkiä	
Työn nimi Vanhemmuuden tukeminen matalan kynnyksen lapsiperhepalveluissa – Kirjallisuuskatsaus Kuopion Perheentalolle	
Päiväys 22.9.2016	Sivumäärä/Liitteet 37
Ohjaaja(t) Anne Walden	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion Perheentalo	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä opinnäytetyö on kirjallisuuskatsaus, jossa analysoitiin Iisalmen ja Joensuun Perheentaloille tehtyjen tutkimusten tuloksia Kuopion Perheentalon hankkeiden tavoitteita läpi peilaten. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Kuopion Perheentalo. Opinnäytetyössä tutkittiin kirjallisuuskatsauksen avulla miten osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen Iisalmen ja Joensuun Perheentaloille tehdyissä tutkimuksissa näyttäytyi. Käsittelyssä oli kuusi eritasoista tutkimusta. Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tietoa Iisalmen ja Joensuun Perheentalojen toimivista käytännöistä ja käytössä olevien keinojen toimivuudesta. Tutkimuksen tulokset toimivat Kuopion Perheentalon toiminnan suunnittelun tukena.</p> <p>Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen, sillä tutkin Perheentalojen laadullisia asioita, ominaisuuksia ja merkityksiä, joita osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen ovat. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä. Analyysin avulla tein johtopäätökset ja kehittämissuhteet Kuopion Perheentalon toiminnan suunnittelun tueksi.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella Perhekeskuksissa ja Perheentaloilla perheitä tuetaan erilaisin matalan kynnyksen työmuodoin perhekeskusajattelun mukaisesti ja tarjotaan lapsiperheille matalan kynnyksen toimintamuodoin suoraa, vuorovaikutuksellista ja läheistä tukea sekä vanhemmuuteen kannustamista. Vahvuutena nähdään kaikille universaali perheen tilanteen mukainen ennaltaehkäisevä matalan kynnyksen tuki. Perhekeskusten toiminnassa annettulla vanhemmuuden ja parisuhteen tuella voidaan lapsen arkielämässä perheessään saada merkittäviä muutoksia aikaan. Lasten ja perheiden hyvinvointi mahdollistuu perhekeskusajattelun mukaisella vanhemmuutta vahvistavalla perheiden osallisuuden vahvistamisella, vertaistuellalla, yhteisöllisyydellä ja varhaisella tuella.</p>	
Avainsanat Vanhemmuuden tukeminen, matala kynnyks, osallisuus, esteettömyys	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Minni Sirkkiä			
Title of Thesis Supporting parenthood in low-threshold services for families – Literature review for Family House of Kuopio			
Date	22.9.2016	Pages/Appendices	37
Supervisor(s) Anne Walden			
Client Organisation /Partners Family House of Kuopio			
<p>Abstract</p> <p>This thesis is a literature review in which the research results of the studies made into Family Houses of Iisalmi and Joensuu were analysed considering the objectives of the projects of Family House of Kuopio. The client organization of the thesis is Family House of Kuopio. The aim of this thesis was to examine by means of a literature review how involvement, accessibility and parent support appeared in the studies made into Family Houses of Iisalmi and Joensuu. Six different level studies were processed. The objective of this thesis was to produce information on effective methods in Family Houses of Iisalmi and Joensuu and the functionality of these methods in use. The results of the study will be used to support operation planning in Family House of Kuopio.</p> <p>As the features and effects of Family Houses examined are quality related, the method of this thesis was qualitative as also involvement, accessibility and parent support are. The content was analysed by using a theory based content analysis. On the basis of the analysis, conclusions and suggestions were made to support operation planning of Family House of Kuopio.</p> <p>On the grounds of the study it can be concluded that Family Houses and Family Centers support families with various low-threshold working methods following family-center-thinking and offer families with children straightforward, interactive and close support and parenthood encouragement. Universal, preventive and situational low-threshold support is seen to be a strength. Parenthood and relationship support given in Family Houses and Centers can have a considerable effect on a child`s everyday family life. Family-center-thinking accordant with parenthood supporting, reinforcement of family involvement, peer support, communality, and preventive support enhance children`s and families` wellbeing.</p>			
Keywords Supporting parenthood, low-threshold, involvement, accessibility			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

TIIVISTELMÄ	5
ABSTRACT	5
1 JOHDANTO	6
2 KOHTI LAPSI- JA PERHELÄHTÖISEMPIÄ MATALAN KYNNYKSEN PALVELUJA.....	8
2.1 Matalan kynnyksen toiminta lapsiperheiden tukena	9
2.2 Perheentalo toimeksiantajana	10
3 ESTEETTÖMYYS JA OSALLISUUS LAPSIPERHEPALVELUISSA	12
3.1 Esteettömyys perheentalojen toiminnassa	13
3.2 Vanhemman ja lapsen osallisuus.....	14
4 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN MATALAN KYNNYKSEN LAPSIPERHEPALVELUISSA	15
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	16
5.1 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä.....	16
5.2 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi	17
5.3 Luotettavuus ja eettisyys.....	19
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	20
6.1 Vanhemmuuden tuki Perheentalojen toiminnassa	20
6.1.1 Vanhemmuuden vahvistaminen.....	21
6.1.2 Vertaistuki vanhemmuuden tuen elementtinä.....	24
6.2 Esteetön osallisuus matalan kynnyksen lapsiperhepalveluissa	25
7 JOHTOPÄÄTÖKSET/KEHITTÄMISEHDOTUKSET	27
8 POHDINTA.....	31
LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	34

1 JOHDANTO

Nykypäivän lapset ja perheet tarvitsevat tukea. THL:n Lapsiperheiden hyvinvointi 2014 - väestötutkimuksen mukaan merkittävä osa suomalaislapsista voi huonosti ja kärsii kasautuvista ongelmista. Vanhempien sosioekonominen asema, koulutus, taloudellinen ja terveydellinen tilanne sekä muutokset perhesuhteessa vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Resepti lasten ja heidän perheidensä hyvinvointiin sisältää muun muassa riittäviä palveluita vanhemmuuden tueksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Perheiden ongelmatilanteista on saatu tuoretta tietoa THL:n LaskeTUT-hankkeen osana toteutetusta HuosTa-osahankkeesta, jossa selvitettiin lastensuojelussa lapsen sijoituksen taustalla esiintyviä tekijöitä. Eniten esiintyvinä tekijöinä sijoituksen taustalla näyttäytyivät vanhemman uupumus ja jaksamattomuus (58 %). Esille nousivat lisäksi kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (50 %) sekä perheen sisäiset tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat (50 %). Sijoitusten taustalla oli myös vanhemman toiminnan ohjaamisen vaikeutta (24 %), vanhemman mielenterveysongelma (33 %) sekä vanhemman alkoholinkäyttö (26 %). HuosTa-osahankkeen tutkimusaineiston lapsista, joiden kohdalla oli tarvittu tai harkittu sijoitusta, 85 % oli jäänyt vaille palvelua jonka sosiaalityöntekijä oli arvioinut tarpeelliseksi. Tulosten perusteella käy selväksi, että vanhemmat ja perheet tarvitsevat monipuolisesti tukea erilaisiin perheen ja vanhemmuuden haasteisiin. Tätä varten on turvattava palveluiden olemassaolo, sekä niihin pääseminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a, 7.)

Tuen saamiseen palveluiden kautta on kaikilla oikeus. Muodollinen oikeus palvelujen saatavuuteen ei kuitenkaan tarkoita käytännössä, että kaikki saisivat tarvitsemiaan palveluita. Monilta puuttuu riittävä tieto palveluista, voimavaroja tai mahdollisuudet hakeutua niihin. Palvelujen ulkopuolelle jäädään useista eri syistä, esimerkiksi fyysisten ja psyykkisten esteiden, häpeän tunteiden, pienten akuuttien palvelutarpeiden tai ongelmien yhtäaikaisuuden tai julkisten palveluiden jonojen pituuden tai palvelujen vaikean tavoitettavuuden takia. Julkisiin palveluihin hakeutuminen vaatii voimavaroja asiakkailta. Matalan kynnyksen palvelujen pyrkimys on purkaa ja madaltaa mahdollisia esteitä palvelujen ulkopuolelle jääneiltä ja saamaan heidät palveluiden piiriin. Palvelujärjestelmän haasteena ovat erityisesti moniongelmaiset ja huono-osaiset. Matalan kynnyksen palvelut kohdistuvat usein kaikkein huono-osaisimpiin ryhmiin ja ihmisiin, joilla on suuri avuntarve, mutta ei kykyä hakeutua palveluihin. Ilman matalan kynnyksen palveluita asiakasryhmät jäisivät palvelujärjestelmän ulkopuolelle. (Leemann ja Hämäläinen 2015, 2–3.)

Perheentalojen halu löytää ja ohjata erityistukea tarvitsevia sekä palvelujärjestelmien tavoittamattomiin joutuneita perheitä sopivien palveluiden piiriin vastaa THL:n mainitsemaan haasteeseen. Olennaista Perheentalolle on järjestää kynnyksetöntä ja helposti saavutettavaa toimintaa. Saavutettavuus ja avoimuus vastaa yhteisöjen konkreettisten kohtaamispaikkojen tarpeeseen. Toiminta on maksutonta matalan kynnyksen toimintaa jonne on helppo tulla sellaisena kuin on. (Perheentalo.s.a.a)

Iisalmessa Perheentalo on toiminut vuodesta 2004 ja Joensuussa vuodesta 2013 alkaen. Iisalmen Perheentalo -yhteistyö on Pelastakaa Lapset ry:n, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry:n ja Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n yhteinen kumppanuusmalli. (Perheentalo.s.a.b) Joensuun Perheentalo on RAY:n Lapsiperheiden arjen tukeminen Perheentalossa -hankkeen sekä EAKR:n Arjenhallinta- ja toimijoiden yrittäjyystaidot Joensuun Perheentalossa -hankkeen rahoittama yhteisö, jonka hankkeiden hallinnoijana toimii Pelastakaa Lapset ry. (Joensuun Perheentalo 2016.) Kuopiossa on aloitettu Perheentalon toiminta keväällä 2016 ja sitä toteutetaan kolmen eri hanketoimijan voimin, joita ovat Pelastakaa Lapset Ry, Savon Vammaisasuntosäätiö ja Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Kuopion Perheentalo. Opinnäytetyön tarkoitus oli analysoida aikaisempien opinnäytetöiden avulla Kuopion Perheentalon toiminnan tavoitteiden kannalta olennaista tietoa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Tavoitteena on tuottaa tietoa Iisalmen ja Joensuun Perheentalojen osallisuuteen, esteettömyyteen sekä vanhemmuuden tukemiseen liittyvistä asioista. Aihe on ajankohtainen koska Kuopion Perheentalo on aloittanut toimintansa Kuopiossa keväällä 2016, joten on tarpeellista toiminnan alkukuukausina koota tietoa katsauksenomaisesti toiminnan suunnitteluun. Aihe valikoitui Kuopion Perheentalon etsiessä tekijää Perheentalolle tarpeelliselle kirjallisuuskatsaukselle. Olen erikoistunut opintoissani varhaiskasvatukseen, joten opintoihini sopi hyvin tehdä opinnäytetyö Perheentalon kaltaiselle lapsiperhepalvelujen toimijalle.

2 KOHTI LAPSI- JA PERHELÄHTÖISEMPIÄ MATALAN KYNNYKSEN PALVELUJA

Tämä hetkisen hallituksen valtakunnallinen lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE) tähtää muutoksiin, joiden tavoitteena ovat nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut, joissa etusijalla on lapsen etu ja vanhemmuuden tuki. Painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.) LAPE:n muutustyöt koskevat olennaisesti myös matalan kynnyksen perhekeskustoimintoja. Ohjelma käynnistää paikallisesti sovellettavan perhekeskustoimintamallin, joka voi koota palveluita samojen tilojen sisään lapsiperheiden palvelujen verkostoksi. Perhekeskustoimintamallissa otetaan käyttöön valtakunnallisia vanhemmuutta ja parisuhdetta tukevia matalan kynnyksen palveluita. Vanhempien palvelutarpeiden tunnistaminen ja tarvittavan tuen ja avun järjestäminen tukee vanhemmuutta. Ohjelma kaavailee perhekeskustoimintamallin tarjoavan esimerkiksi maahanmuuttajien matalan kynnyksen tuelle ja verkostojen luomiselle tarpeellisen ja hyvän perustan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016b.)

Sosiaalihuoltolain 2014§1301 vuonna 2015 voimaan tulleiden muutosten tavoite on ollut helpottaa palvelujen saamista ja niihin itsenäistä hakeutumista madaltamalla tuen kynnyksiä. Erityisesti perheitä koskevien palvelujen uudistusten painotus on ennaltaehkäisevydessä. Ehkäisevien perhepalvelujen osuus kasvatetaan ja kotipalvelun lisäämisen lisäksi perhetyötä, tukihenkilöitä, tukiperheitä sekä vertaisryhmätoimintaa on oltava saatavilla yleisinä perhepalveluina ilman lastensuojelun asiakkuuden velvoitetta. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden palvelujen riittävyys palveluja annettaessa on turvattava. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015a, 2, 6.) Muutokset luovat haastetta myös järjestötoimijoiden palveluiden ja toimintojen järjestämiseen ja organisointiin. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kuntaohjelman mukaan ehkäisevään lastensuojeluun kannattaa sijoittaa. Varhaista tukea on vahvistettava yhteistyössä kunnan ja kunnassa toimivien järjestöjen kanssa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009.)

Korjaavien palveluiden sijaan on palveluiden ennaltaehkäisevyyden hyödyistä yhteiskunnassa puhuttu jo pitkään. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman sosiaali- ja terveyspolitiikan strategian mukaan on ehkäisevä näkökulma otettava ensisijaiseksi näkökulmaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että ennaltaehkäiseminen vakiinnutetaan toiminnan normaaliksi osaksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015b, 15.) Ehkäisevää lastensuojelua on kaikki kunnan palveluissa toteutettava työ, jolla turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta (Lastensuojelun keskusliitto 2012).

Perhekeskus ja Perheentalo ovat termeinä jokseenkin toisiinsa sekoittuneita, joten on syytä eritellä näitä hieman. Perheentalot ovat kolmannen sektorin järjestöjen verkostomaisesti toteutettavia yhteisöaloja, jotka toimivat sateenvarjona moninaisille perheitä tukeville toimintoille. Toiminta Perheentaloissa tukee kunnallisia lapsiperhepalveluja, mutta ei kuitenkaan toteuttaen lakisääteistä toimintaa. (Kuopion perheentalo 2016a.) Perhekeskus sen sijaan koostuu palveluverkostosta, joka rakentuu kunnallisista, sekä järjestöjen, seurakuntien ja yksityisen sektorin monialaisista toimijoista

(Innokylä 2016). Perhekeskukset toimivat yhteistyössä järjestöjen, seurakuntien, yksityisen sektorin ja perheiden kanssa ja niiden toiminta perustuu kunnittain tai alueittain sovittuun yhteistyörakenteeseen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a).

Perhekeskus on pohjoismaissa syntynyt palveluinnovaatio, joka koostuu perhepalveluverkostosta ja perheiden kohtaamispaikasta. Perhekeskusten palvelumallissa yhdistyy lapsiperheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut, ongelmia ehkäisevät varhaisen tuen palvelut ja kolmannen sektorin toimijat. Käytännössä Suomessa on monenlaisia perhekeskuksia sovitulla yhteistyörakenteella. Palveluverkosto perhekeskuksissa koostuu kunnallisten toimijoiden lisäksi järjestöjen, seurakuntien ja yksityisen puolen toimijoista. Perhekeskusten toiminta ja palvelukokonaisuudet vaihtelevat kunnissa suuresti. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 3,7 ja 15.) Halmeen, Kekkonen ja Perälän (2012, 28–29) tutkimuksen julkaisun *Perhekeskukset Suomessa* tutkimusaineiston kolmestakymmenestä kahdesta perhekeskuksesta Suomessa hallinnollisesti järjestövetoisia perhekeskuksia oli kaksi vuonna 2012. Valtaosa perhekeskuksista toimi kuntien sosiaali- ja terveystoimen, kunnan sosiaalitoimen, terveystoimen, opetustoimen ja yhdistetyn sosiaali-, terveys ja opetustoimen hallinnollisessa alaisuudessa.

2.1 Matalan kynnyksen toiminta lapsiperheiden tukena

Matalan kynnyksen palveluilla ja toiminnalla tarkoitetaan palveluja, joilla on normaaleihin palveluihin verrattuna matalampi kynnyks ja asiakkaalta vaadittavia edellytyksiä palveluun hakeutumisessa on madallettu. Matalan kynnyksen palveluilla on pyrkimys saavuttaa asiakkaita, jotka ovat jääneet jostakin syystä palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Palveluiden tavoitteena on, että kynnyks hakeutua palveluihin olisi mahdollisimman alhainen. Matalan kynnyksen palvelut järjestetään usein enemmän kohderyhmittäin, verrattuna julkisiin palveluihin, jotka järjestetään palvelutyyppien tai palvelutarpeiden mukaan (Leemann ja Hämäläinen 2015, 1–4).

Matalan kynnyksen palveluiden vaikutukset ovat useiden tahojen mukaan myönteiset. Matalan kynnyksen palveluilla voidaan tuottaa positiivisia vaikutuksia, kuten sosioekonomisten terveys- ja hyvinvointierojen kaventumista ja tätä kautta niillä on myönteinen vaikutus kansanterveyteen. (Leemann ym. 2015, 3.) Mannerheimin lastensuojeluliiton kannanoton (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015) mukaan matalan kynnyksen palvelujen ja varhaisen tuen vahvistaminen tuo säästöä lastensuojeluun ja muihin korjaaviin palveluihin. Järjestöjen ja kuntien välistä yhteistyötä kehittämällä vahvistetaan lasten ja perheiden saamaa tukea. Järjestöillä on osaamista vapaaehtois- ja vertaistuen, matalan kynnyksen tuen ja erityispalvelujen tuottajina ja yhteistyössä tätä tulisi hyödyntää (Lastensuojelun keskusliitto 2015).

Ehkäisevällä lastensuojelulla ja matalan kynnyksen toiminnoilla voidaan vaikuttaa perheiden sosiaalisen pääoman kasvamiseen ja turvaverkkojen luomiseen. Perheen talo -yhteistyön päämääränä on vakiinnuttaa uudenlainen kolmannen ja julkisen sektorin ehkäisevän lastensuojelun yhteistyömalli. Yhteistyöhön sitoutuneet yhdistykset ja muut tahot määrätietoisesti työskentelevät yhteisen yhdessä lapsen parhaaksi-tavoitteen hyväksi. (Emma&Elias-avustusohjelma.)

2.2 Perheentalo toimeksiantajana

Järjestömaisella Perheentalon toiminnalla on tilausta Kuopion palvelurakenteessa Kuopion kaupungin nimeämien hyvinvointipolitiikan painopisteiden mukaan. Painopisteitä ovat ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen, moniammatillinen yhteistyö poikki palvelualueiden, hallintokuntien ja kolmannen sektorin, kuntalaisten osallistuminen, aktiivisuus ja osallisuus, turvallinen lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus, verkostoyhteistyö sekä vertaisryhmien hyödyntäminen (Kuopion kaupunki 2014, 20). Perheentalojen toimintarakenne ja tavoitteet vastaavat osuvasti Kuopion nimeämiin painopisteisiin.

Perheentalot vastaavat toiminnoillaan myös lisääntyvän maahanmuuton ja sitä kautta perheiden monimuotoistumisen vaatimuksiin muun muassa perhekahviloidensa monimuotoistumisella. Mannerheimin lastensuojeluliiton vuonna 2014 toteuttamassa ohjaajakyselyssä kysyttiin, miten monikulttuurisuus tai kansainvälisyys näkyvät perhekahvilassa. Ohjaajista 38,6 % kertoi, että perhekahvilassa käy monikulttuurisia ja/tai maahanmuuttajataustaisia perheitä, 4,8 %, että perhekahvilasta tiedotetaan monikielisesti ja 9 % vastasi, että perhekahvilan leluissa ja kirjoissa huomioidaan monimuotoisuus. Ohjaajista 2,4 % kertoi, että perhekahvila on kansainvälinen kohtaamispaikka. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014, 3.)

Iisalmen perheentalo -yhteistyön kumppanuusmallissa järjestöjen voimavarat on otettu yhteiseen käyttöön lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisen avuksi. Iisalmen Perheentalo -yhteistyö tekee tiivistä yhteistyötä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ja monien muiden yhteistyötahojen kanssa. (Perheentalo s.a.b) Toiminnan tarkoituksena on toteuttaa lapsiperheiden kanssa kynnyksetöntä varhaisen puuttumisen työtä. Perheentalon pyrkimys on juurruttaa toiminnallaan Iisalmeen ja lähikuntiin toimiva tukihenkilö- ja vertaisryhmätoiminta sekä avopalvelutoimintojen kumppanuusmalli. Tavoite on myös löytää erityistuen tarpeessa olevia ja palvelujärjestelmien ulkopuolelle pudonneita perheitä ja ohjata heitä heille sopiviin avopalveluihin. Perheentalon kasvatusaiheet tapahtumat edistävät osallisuutta ja osallistumista ja ovat osa yhteiskunnallista vaikuttamista. Toimintatavoiltaan Perheentalo-yhteistyö pyrkii lapsilähtöisyyteen ja perhekeskeisyyteen. Toiminnassa tavoitellaan perheiden omaehtoisten ja osallisuutta lisäävien toimintojen kehittämistä. Iisalmen Perheentalo -yhteistyö on toimintansa alusta saakka ollut järjestölähtöistä auttamistyötä. (Perheentalo s.a.c)

Joensuun Perheentalo on lasten ja lapsiperheiden ennaltaehkäisevän lastensuojelun yhteistyökeskus, jonka tehtävänä on toimia lasten ja lapsiperheiden kohtaamispaikkana ja arjen tukena. Toimintaa Perheentalossa toimintaa toteutetaan kumppanuusperiaatteella yhteistyössä Joensuun kaupungin eri toimijoiden, erilaisten järjestöjen, oppilaitosten ja yritysten kanssa. Joensuun Perheentalo tavoittelee toiminnallaan lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääntymistä, vanhemmuuden vahvistamista sekä vanhempien osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntymistä. Lapsen oikeuksien edistäminen ohjaa perheentalon toimintaa. (Joensuun perheentalo 2016.)

Kuopion Perheentalon yhteistyö koostuu kolmesta eri toimijasta joita ovat Pelastakaa Lapset ry, Savon vammaisasuntosäätiö ja Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö. Perheentalossa toteutettava toiminta on matalan kynnyksen ja varhaisen tuen mukaista kaikkien lapsiperheiden saavutettavissa olevaa toimintaa, jolla tuetaan lapsiperheiden hyvinvointia ja osallisuutta. Toiminnassa Kuopion Perheentalo pyrkii vahvistamaan lasten ja lapsiperheiden osallisuutta sekä lapsen oikeusperustaista lähestymistapaa. Toiminnan arvopohja koostuu matalasta kynnyksestä tai kynnyksettömyydestä, yhteisöllisyydestä, yhdenvertaisuudesta, lapsilähtöisyydestä, osallisuudesta ja lapsen oikeusperustaisuudesta. (Kuopion Perheentalo 2016b.)

Kuopion Perheentalossa Pelastakaa Lapset ry:n LAINE-hankkeen toiminnan tavoitteet Perheentalon yhteistyöhankkeessa on lapsiperheiden arjen tukeminen, sekä lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin vahvistaminen ja osallisuuden mahdollisuuksien lisääminen matalan kynnyksen toiminnalla. Ensimmäinen alatavoite on Perheentalon fyysisten rakenteiden perustaminen, neljän asukastuvan pilotointi perheentalotyypiseen toimintaan soveltuvaksi sekä kirjastoautoyhteistyön aloittaminen alueen tasa-arvoisen toiminnan turvaamiseksi. Toinen alatavoite on lapsiperhetoimintaa toteuttavan verkoston ja kumppanuuksien vahvistaminen sekä verkostomaisen toimintatavan luominen, jossa ohjaukseen luodaan yhteistyön rakenteet ja olemassa olevaa yhteistyöverkostoa vahvistetaan. Kolmas alatavoite on lapset ja lapsiperheet osallisena ja kokemustiedon tuottajana -menetelmien kehittäminen ja oikeusperustaisen ajattelun vahvistaminen yleisesti. Neljäs alatavoite on lasten ja lapsiperheiden arjessa suoriutumisen edistäminen. Vanhemmuuden vahvistaminen monipuolisin sekä uusin että jo hyviksi havaittujen toimintamuotoja käyttäen. (Kuopion perheentalo 2016a.)

Savon vammaisasuntosäätiön LASTU-projektin päätavoite Perheentalon yhteistyössä on vammaisten lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin vahvistuminen. Ensimmäisenä alatavoitteena on esteettömyyden ja vammaisten lasten ja perheiden osallisuuden toteutuminen Kuopion Perheentalon toiminnassa sekä julkisen sektorin, seurakunnan ja järjestötoimijoiden kumppanuuden vahvistamisen vammaisten lasten ja perheiden tukemisessa. Toinen alatavoite on vammaisten lasten vanhempien vanhemmuuden vahvistumisen Perheentalon toteuttaman tukitoimen avulla ja kolmas tavoite on vammaisten lasten osallisuus ja oikeusperustaisen ajattelun vahvistumisen. (Kuopion perheentalo 2016a.)

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön VAMLAS-hankkeessa etsitään yhteistyössä Perheentalojen kanssa keinoja vammaisten lasten perheiden saamiseksi mukaan perhekeskusten toimintaan. Tavoitteena on laajentaa Perheentalojen konsepti palvelemaan alueen kaikkia lapsiperheitä. Pyrkimys on, että perheentalon toimijat, viranomaiset ja vapaaehtoiset oppivat ymmärtämään entistä paremmin vammaisuuden ja pakolaistaustan tuomia arjen haasteita ja että, vammaisten lasten perheet, pakolaisperheet ja alueen muut maahanmuuttajataustaiset perheet osallistuvat aktiivisesti Perheentalon toimintaan. (Kuopion perheentalo 2016a.)

3 ESTEETTÖMYYS JA OSALLISUUS LAPSIPERHEPALVELUISSA

Matalan kynnyksen toiminnalla on osallisuutta ja esteettömyyttä lisääviä ominaisuuksia. Toimintaan pääsy on järjestetty mahdollisimman helpoksi ja esteettömäksi. Matalan kynnyksen toiminnan peruspiirteitä on muun muassa spontaani ja omaehtoinen asiointimahdollisuus ilman ajan varaamista ja kohderyhmien tarpeisiin sovitettut aukioloajat. Myös sijainnin keskeisyys, maksuttomuus, mahdollisuus asioida nimettömänä, korostettu asiakkaan ja asiakkaan oman tahdon arvostaminen, asiakaslähtöisyys, varhainen puuttuminen, palvelujen yhdistäminen, pientenkin huolien kuuleminen ja kohderyhmän maailman ymmärrys lähentymisen kautta ovat matalan kynnyksen toiminnalle tyypillisiä ominaisuuksia. (Leemann ym. 2015, 4–5.)

Osallistuminen on valintakysymys ja vanhempien, lasten ja osallistuminen on riippuvainen heidän halustaan, kiinnostuksestaan ja voimavaroistaan. Vanhempien yksilöllisiä voimavaroja ja osallistumistapaa tulee aina kunnioittaa. Ammattilainenkaan ei saa määrittää sitä, mihin ja millaiseen osallistumiseen vanhemmat kykenevät tai ovat valmiit. Vanhempien ja lasten osallistuminen on toisaalta myös riippuvainen ammattilaisten asenteesta ja heidän kyvystä antaa vanhemmille ja lapsille tilaa ja mahdollisuuksia. Osallisuuden tunteen syntymiseen ei riitä pelkkä läsnäolon mahdollistaminen toiminnassa. Siihen ei riitä myöskään vanhempien ja lasten mielipiteiden ja näkemysten kuuleminen jos sillä ei ole mitään vaikutusta asioiden kulkuun. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Perusoikeuksien lisäksi palveluihin pääsy eli palveluiden saatavuus ja saavutettavuus ovat keskeiset osat sosiaalista osallisuutta. Varsinaisten palvelujen ulkopuolelle jääneiden mukaan ottamisen lisäksi, matalan kynnyksen palvelut edistävät sosiaalista osallisuutta myös toimintatavoilla. Sosiaaliin verkostoihin pääsy on tärkeä osa sosiaalista osallisuutta. Yksilön näkökulmasta sosiaalinen osallisuus tarkoittaa myös tunnetta yhteiskuntaan kiinnittymisestä tai johonkin yhteisöön kuulumisesta, jota syntyy osallistumisen kautta. Matalan kynnyksen palvelut tarjoavat usein päivätoimintaa sekä kohtaamis- ja harrastusmahdollisuuksia, joissa voi harjoitella ja ylläpitää sosiaalisia taitoja sekä päästä sosiaaliin verkostoihin. Asiakkaiden aktivointi, voimaantuminen ja oma-aloitteisuuden harjoittaminen kuuluvat keskeisiin toimenpiteisiin ja tavoitteisiin. (Leemann ym. 2015, 3.)

Palveluihin pääsillä on myös lainsäädännöllinen perusta. Oikeus sosiaaliturvaan eli yksilön omalle ihmisarvolle tarvittavien taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien saaminen on kirjattu ihmisoikeuksiin ja mainittu YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa. (Ihmisoikeudet.net 2016). Lasten oikeuksia sen sijaan perustele YK:n lasten oikeuksien sopimus, jonka periaatteita ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen, sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen (Unicef 2016). Vuonna 2015 voimaan tulleella uudella sosiaalihuoltolailla on tarkoituksena ”turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet sekä vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta” (Sosiaalihuoltolaki 2014§1301).

3.1 Esteettömyys perheentalojen toiminnassa

Esteettömyys on laaja kokonaisuus, joka tarkoittaa kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Esteettömyys merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Esteettömyys ei ole vain luiskien rakentamista, vaan kokonaisvaltaista erilaisten käyttäjien näkökulmien huomioimista ja koko yhteiskunnan ja sen eri sektoreiden esteettömyyttä. (Haarni 2006, 30.)

Ympäristö tai yksittäinen rakennus on esteetön silloin, kun se on kaikille käyttäjilleen toimiva, turvallinen ja miellyttävä, ja kun rakennuksen kaikkiin tiloihin ja kerrostasoihin on helppo päästä. Lisäksi tilat ja niissä olevat toiminnot ovat mahdollisimman helppokäyttöisiä ja loogisia. Esteetön ympäristö mahdollistaa myös itsenäisen asioimisen henkilöille, jotka huonosti toimivassa ympäristössä olisivat toisten avun varassa. Esteettömyys tarkoittaa ympäristön suunnittelua ja rakentamista sekä palveluiden tuottamista siten, että jokainen yksilö iästä, sukupuolesta, terveydentilasta ja sosiaalisesta, psyykkisestä tai fyysisestä toimintakyvystä riippumatta voi toimia ympäristössä ja käyttää palveluja. Esteetön toimintaympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimimiskykynsä perusteella. Esteetön ympäristö on välttämätöntä etenkin eri tavoin toimintarajoitteisille ja ikääntyville henkilöille itsenäisen ja yhdenvertaisen osallistumisen näkökulmasta. (Invalidiliitto 2016.)

Sosiaalinen esteettömyys on yksi esteettömyyden ulottuvuus. Sillä tarkoitetaan jokaiselle avointa, mukaan ottavaa ja turvallista ilmapiiriä, jossa kiusaamiseen ja syrjintään suhtaudutaan vakavasti. Sosiaalisesti esteettömässä toiminnassa jokainen tuntee olevansa tervetullut toimintaan, voi olla turvallisesti oma itsensä ilman syrjinnän pelkoa, tulee kuulluksi ja voi osallistua toimintaan itsenäisenä toimijana. Sosiaalinen esteettömyys toteutuu asenteiden kautta. Toiminnassa mukana olevien ihmisten asenteet määräävät, miten sosiaalinen esteettömyys toteutuu. Tämä koskee toiminnan kaikkia tasoja harrastajista vapaaehtoiisiin, työntekijöihin ja johtoon saakka. Sosiaalista esteettömyyttä voidaan edistää myös käytännön toimilla kuten osallistujien kanssa yhdessä laadittujen syrjimättömyyden sääntöjen avulla tai julistamalla toimintatilat syrjinnästä vapaaksi alueeksi. (Unicef.s.a.) Sosiaalinen esteettömyys voi olla yhteistä kieltä, kuten puhetta, kuvia, kirjoitusta, selkokieltä tai viittomia. Tasa-arvoisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja yhdessä tekemistä. Sekä aitoa vuorovaikutusta siten, että kaikki saavat mahdollisuuden osallistua. (Autismiliitto.s.a.)

Saavutettavuus sisältää ajatuksen siitä, että ympäristön ja palveluiden on sovelluttava mahdollisimman hyvin erilaisten ihmisten käyttöön. Saavutettavuus kuvaa sitä, kuinka helposti informaation, järjestelmän, laitteen, ohjelman tai palvelun voi saada käyttöönsä. Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja tasa-arvoa. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn takia. (Hirvonen, Koskimies ja Pirttimaa 2009, 15.)

3.2 Vanhemman ja lapsen osallisuus

Osallisuus on lapsen mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta. Lasten osallisuus on kaikenikäisten ja kehitystason mukaisten, myös kaikkein heikoimmassa asemassa olevien lasten, vapaaehtoista ja omaan tahtoon perustuvaa osallistumista kaikissa asioissa, jotka heihin liittyvät suoraan tai epäsuorasti. (Pelastakaa lapset ry 2016.)

Lasten osallisuus on keskeinen lapsen oikeuksien toteutumiseen ja lasten hyvinvointiin vaikuttava tekijä, jolla varmistetaan lapsen aseman ja mielipiteen huomioiminen. Mitä paremmin osaamme osallistaa lapsia, toimia ja tehdä päätöksiä lapsen oikeuksien näkökulmasta, sitä varmemmin turvaamme lasten hyvinvointia ja oikeutta täysipainoiseen lapsuuteen. Osallisuuden toteutumisella on lasten elämälle suoria vaikutuksia, yhteiskunnallisella tasolla jopa palvelujen parantumiseen saakka. Lasten mahdollisuus suojella itseään paranee. Lapset osaavat tunnistaa itseensä kohdistuneita oikeuksien rikkomuksia, joihin he voivat itse vaikuttaa suoraan tai viemällä asian eteenpäin aikuiselle. Osallisuuden toteutumisen myötä lasten itseluottamus ja itsearvostus vahvistuu. Lapset oppivat työskentelemään ryhmässä ja omaksuvat tärkeitä taitoja kuten ongelmanratkaisua, neuvottelu- ja vuorovaikutustaitoja, erilaisten näkökulmien ymmärtämistä, sovittelua sekä vastuuntuntoisuutta ryhmän toiminnasta ja päätöksistä. Osallisuus vahvistaa lasten omaa uskoa siitä, että heillä on kyky vaikuttaa positiivisesti omaan, toisten lasten, perheen ja koko yhteisön elämään. Lapset saavat myös mahdollisuuden harjoitella ja omaksua vastuullista ja aktiivista kansalaisuutta. (Pelastakaa lapset ry 2012, 3–4.)

Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävässä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016c.) Kun lasta, nuorta tai vanhempaa kuullaan ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon syntyy kokemus siitä, että heidän mielipiteellään on vaikutusta asioihin ja tunne osallisuudesta vahvistuu. Lapsi, nuori ja vanhemmat ovat oman elämänsä parhaat asiantuntijat. Heillä on paras kyky määritellä oman tilanteensa ja tarpeensa ja kyky arvioida itse, miten ammattilaisen toiminta, tuki ja palvelut ovat olleet apuna ja tukena. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Työntekijöiltä lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää valmiuksia olla yhteistyössä lasten kanssa kuuntelemalla ja ottamalla lasten mielipiteet huomioon. Ellei organisaatio tarjoa siihen mahdollisuuksia on yksittäisten työntekijöiden vaikea hyödyntää omia taitojaan ja valmiuksiaan. Mahdollisuuksia luodaan paitsi organisaatiokulttuurin tasolla, mutta myös käytännön tasolla kuten lasten kanssa työskentelyyn soveltuvilla tiloilla, luvalla käyttää aikaa lasten tapaamiseen tai mahdollisuudella kirjata lasten kanssa työskentely tietojärjestelmiin. Yksi tehtävistä on antaa palautetta lasten mukanaolon merkityksestä ja siten vahvistaa lasten osallisuuden kokemusta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016c.)

4 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN MATALAN KYNNYKSEN LAPSIPERHEPALVELUISSA

Nykyvanhemmat elävät useiden ristikkäisten odotusten ympäröimänä. Erityisesti työelämän muutokset heijastuvat perhe-elämään, vanhemmuuteen ja lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Muita vanhemmuutta vaikeuttavia tekijöitä nykyisin ovat muun muassa sosiaalisten verkostojen mureneminen. Lähellä ei ole tukea ja neuvoja arjen pulmiin; mummot ovat kaukana, naapureilta on vaikea pyytää apua. Myös perherakenteen muutokset, esimerkiksi avioerojen lisääntymisen myötä tapahtunut perheiden moninaistuminen luovat uusia haasteita perhe-elämälle ja asettavat perheiden kohtaamiselle ja tukemiselle uudenlaisia vaateita. (Kinnunen ja Rönkä 2002, 4–5.) Lapsuus on merkittävää aikaa ihmisen kehityksen kannalta. Lapsen ensimmäisten ikävuosien aikana luodaan pohja perusturvallisuudelle, tunne-elämälle, sosiaalisille taidoille, itsehillinnälle, oikean ja väärän oppimiselle ja vastuullisuuteen kasvamiselle. Leikki-ikässä luodaan mahdollisuuksia oma-aloitteisuudelle, luovuudelle, aktiivisuudelle, keksimiselle ja uteliaisuudelle. Vanhemmilla on haastetta lapsen kehityksen tukemisessa ja jaksaminen voi olla koetuksella. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.s.a.)

Perheet tarvitsevat paikkoja ja palveluita, joissa heillä on mahdollisuus saada tietoa lapsen hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toimintatavoista. Lasten ja perheiden ongelmat ovat entistä vakavampia, monimutkaisempia ja vaikeammin ratkaistavia. Perhekeskusten tavoitteena on vastata muuttuneisiin lapsiperheiden tarpeisiin ja tasoittaa lasten elinoloihin liittyviä hyvinvointi- ja terveyseroja lähellä perheiden arkea. Toiminnan lähtökohtana on, että lasten hyvinvointia ja terveyttä edistetään parhaiten vanhemmuuden vahvistamisella ja vahvistamalla vanhempina toimimista. Vanhemmuutta vahvistetaan parhaiten matalan kynnyksen peruspalveluissa, joissa tavoitetaan kaikki lapsiperheet. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 15–17.)

Vanhempien mielestä palveluissa ei ole riittävästi mahdollisuuksia keskustella perustavanlaatuisista asioista, esimerkiksi vanhemman identiteetistä, vanhemmuuteen kasvamisesta, lapsen ja vanhemman välisestä tunnesuhteesta tai työn, asumisen ja perhe-elämän yhtensovittamisen ristipaineista. Vanhemmuuden vahvistamisen keinoiksi tarvitaan perinteisen neuvonnan ja tiedon jakamisen rinnalle uudenlaista keskustelu- ja kumppanuuskulttuuria. Kulttuuria, jossa jaetaan ja tuetaan vanhempien, lasten ja perheiden omia kysymyksiä, tarinoita ja ongelmia. Jotta työntekijä voi ohjata vanhempia uusiin ratkaisuihin ja toimivampiin tarinoin, on työntekijän omaksuttava avoimen dialogin toimintamalli niin itsensä kuin vanhempien kanssa. (Kekkonen 2004, 94.)

Perheentaloilla on toiminnassaan merkittävät mahdollisuudet tukea vanhemmuutta ja lapsiperheitä. Matala kynnykset mahdollistaa perheiden esteettömän osallistumisen ja helpottaa matalan kynnyksen toimintakulttuurillaan pienten ja varhaisten huolien esiin nostamisen ja niistä puhumisen. Perheentalojen verkostot ja moninaiset toimijat mahdollistavat sopivien tukimuotojen löytämisen ja tehokkaamman palveluihin ohjaamisen.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön tarkoitus oli analysoida aikaisempia opinnäytetöitä ja tutkimuksia ja kerätä Kuopion Perheentalon toiminnan tavoitteiden kannalta olennaista osallisuuteen, esteettömyyteen ja vanhemmuuden tukemiseen liittyvää tietoa. Kuopion Perheentalon yhteinen tavoite on lapsiperheiden arjen tukeminen ja osallisuuden mahdollisuuksien lisääminen matalan kynnyksen yhteisötalon toiminnalla. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Iisalmen ja Joensuun Perheentalojen toimivista käytännöistä ja käytössä olevien keinojen toimivuudesta sekä niiden soveltuvuudesta käytäntöön. Opinnäytetyössä saadut tulokset toimivat Kuopion Perheentalon toiminnan suunnittelun työkaluna. Aihe on tärkeä sillä Perheentalojen kynnyksettömällä ja helposti saavutettavalla toiminnalla on perusteltu tarve ja tärkeä sija kuntien palvelurakenteissa.

Toimeksiantajani on Kuopion Perheentalo. Se on Pelastakaa Lapset ry:n, Savon Vammaisasuntosäätiön ja Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön yhteistyönä toimiva kumppanuushanke, jonka yhteistyön toteuttajat käynnistivät Kuopioon kevään 2016 aikana.

Opinnäytetyön tarkoituksena on Kuopion Perheentalon toiminnan suunnittelun tueksi analysoida Iisalmen ja Joensuun Perheentaloille tehtyjen tutkimusten tulokset systemaattisella kirjallisuuskatsauksella, Kuopion Perheentalon hankkeen tavoitteita läpi peilaten. Työn tarpeellisuutta korostaa tarve koostaa tietoa katsauksen omaisesti Kuopion Perheentalon toiminnan suunnitteluun. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Kuopion Perheentalo-yhteistyölle.

Yksilöidyt tutkimuskysymykset olivat:

1. Kuinka lasten ja lapsiperheiden osallisuus tulee esille tutkimusaineistossa?
2. Kuinka esteettömyys esiintyy tutkimusaineistossa?
3. Kuinka vanhemmuuden tukeminen näkyy tutkimusaineistossa?

5.1 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen koska tutkin Perheentalojen laadullisia asioita, ominaisuuksia ja merkityksiä, joita osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen ovat. Kvalitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisissa tutkimusmenetelmissä korostuu muun muassa tutkittavan kohteen esiintymisympäristöön ja taustaan, kohteen tarkoitukseen ja merkitykseen, ilmaisuun ja kieleen liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

Tein tutkimuksen kirjallisuuskatsauksena valmiista aineistoista. Tarkasteluaineistona tutkimuksessa oli yksi pro gradu, neljä opinnäytetöitä ja yksi tarvekartoitus. Koska Perheentaloille oli jo tehty useita tutkimuksia ja opinnäytetöitä ei uuden aineiston kerääminen esimerkiksi haastatteluilla ollut tarpeellista. Järjestelmällisessä eli systemaattisessa kirjallisuushaussa pyritään löytämään tutkimusaiheen kannalta olennaiset julkaisut tietokannoista organisoidusti (Mäkelä ja Punkari 2015).

Opinnäytetyöni tapauksessa kävin läpi kaikki saatavilla olevat Iisalmen ja Joensuun Perheentaloille tehdyt tutkimukset tutkimuskysymyksiäni käyttäen.

5.2 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä käytin teorialähtöistä sisällönanalyysiä, jossa teoria auttaa analyysin etenemistä. Teorialähtöinen analyysi nojaa johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun, joka kuvaillaan tutkimuksessa ja sen mukaan määritellään tutkimuksen käsitteet. Opinnäytetyössäni nämä käsitteet olivat lasten ja lapsiperheiden osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen. Nämä käsitteet toin Kuopion perheentalon hankesuunnitelman tavoitteista. Tutkittavat ilmiöt siis määritellään jo tunnetun mukaisesti ja analyysia ohjaa valmis aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys. Taustalla tämäntyyppisessä analyysissä on usein aikaisemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. Aineistoa analysoidessa edetään aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa analyysia ohjaakin teoriaosan määritelmät. Päätelyn logiikka teorialähtöisessä analyysissä on abduktiivista, jossa tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 97).

Sisällönanalyysi on tekstianalyysimenetelmä, jolla pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Analyysin avulla saadaan järjestettyä kerätty aineisto johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi ym. 2013, 103.) Kun sisällönanalyysi muodostetaan teorialähtöisesti aineiston analyysin luokittelu perustuu aiempaan viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä. Analyysia ohjaa tällöin jokin teema tai käsitekartta.

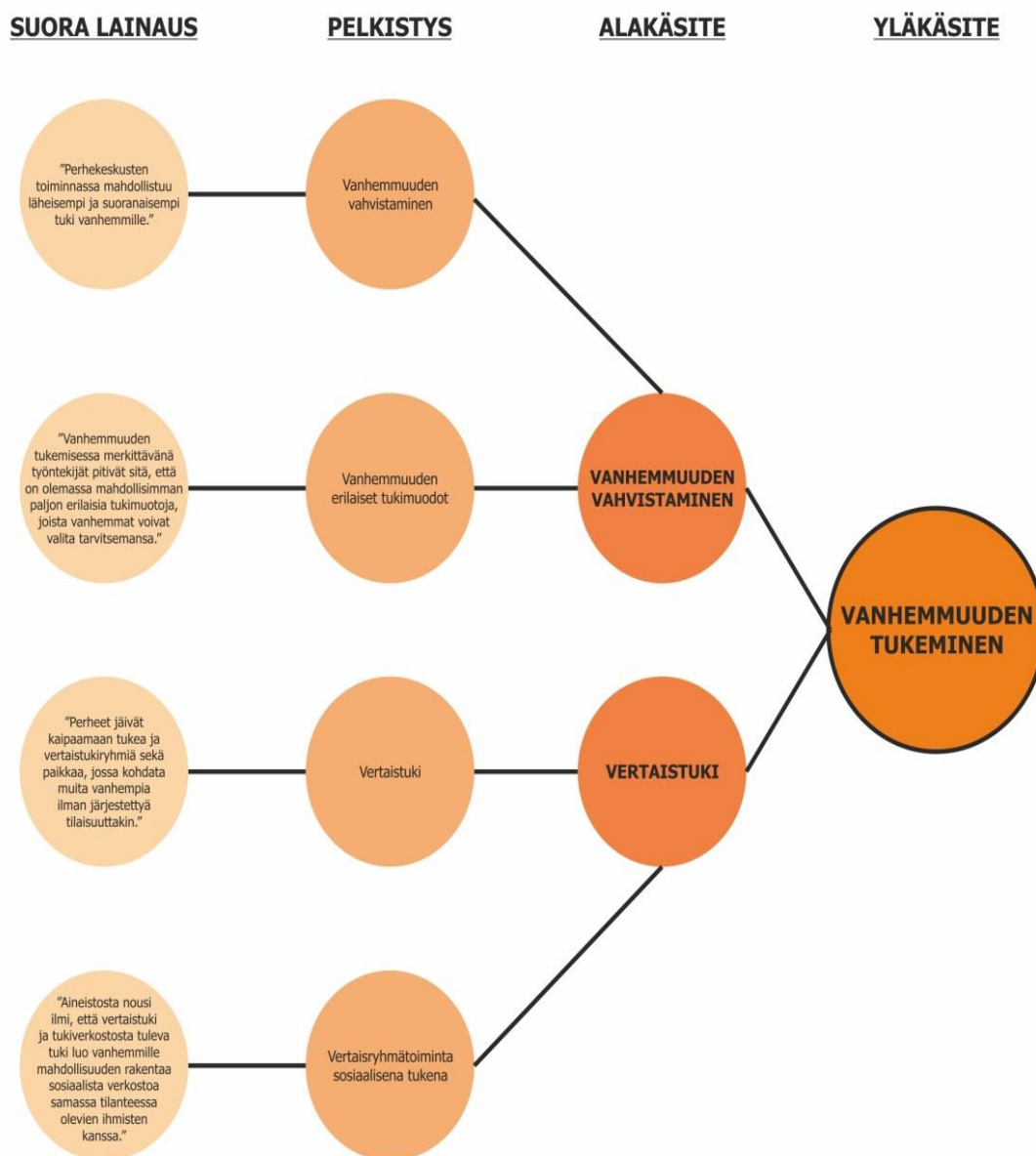
Tuomi ja Sarajärven (2013, 91–92) teoksessa *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* on tutkija Timo Laineen laatima mukailtu runko kuvaamassa laadullisen tutkimuksen analyysin etenemistä. Pelkistetysti esitettynä analyysi etenee seuraavalla tavalla:

1. Päätä mikä aineistossa on kiinnostavaa
2. Käy aineisto läpi ja merkitse ja erota kiinnostavat asiat
3. Kerää merkityt asiat yhteen
4. Luokittele, teemoita tai tyypittele aineisto

Teorialähtöisen sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan analyysirunko, joka voi olla väljäkin. Analyysirungon sisälle muodostetaan aineistosta erilaisia luokituksia tai kategorioita induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. Aineistoista päästään tällöin poimimaan analyysirunkoon kuuluvat ja kuulumattomat asiat. Analyysirungon ollessa strukturoitu, aineistosta kerätään vain analyysirunkoon sopivat asiat ja täten päästään testaamaan aikaisempaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudessa kontekstissa. (Tuomi ym. 2013, 113.) Koodimerkeillä Tuomi ja Sarajärven (2013, 92–93) mukaan on muun muassa tehtävä toimia sisään kirjoitettuna muistiinpanoina, jäsentää tutkijan mielestä aineistossa käsiteltäviä asioita, toimia tekstin kuvaamisen apuvälineenä ja aineiston jäsenyyksen apuvälineenä. Tutkimuksessani poimin ainoastaan analyysiini kuuluvia ja analyysin kannalta kiinnostavia asioita, jättäen sen ulkopuolelle jäävät asiat

huomioimatta. Kun olin poiminut aineistosta olennaiset asiat analyysirunkoon, merkitsin ne koodaamalla.

Tässä tutkimuksessa aloitin pelkistämällä opinnäytetyöni tutkimusaineistosta keräämäni suorat lainaukset pelkistetyiksi ilmauksiksi. Suorat lainaukset olin jo niiden keräysvaiheessa saanut luokiteltua omiin yläkäsitteisiinsä osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen. Pelkistettyjen ilmausten kautta luokittelin aineiston vielä uudelleen alakäsitteisiin osallisuus, esteettömyys, vanhemmuuden vahvistaminen ja vertaistuki ja tein siis aineiston abstrahoinnin. Tästä esimerkkinä seuraava kuvio 1 vanhemmuuden tukemiseen liittyvän neljän ilmauksen abstrahoinnista (kuvio 1).

KUVIO 1. Abstrahointikaavio neljän vanhemmuuden tukemisen ilmauksen abstrahoinnista

Seuraavaksi tyypittelin kasaamani aineiston tutkimuskysymysten mukaisiin ryhmiin. Tässä vaiheessa huomasin, että kasaamastani aineistosta nousi pääryhmien osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen sisältä selkeästi esille vanhemmuuden tuelle olennainen teema vertaistuki sekä Perheentalojen toiminnalle olennainen teema matala kynnyks. Tuomen ja Sarajärven (2013, 100) mukaan teemojen nouseminen aineistosta tarkoittaa sitä, että tutkija oman ymmärryksensä avulla löytää aineistostaan teemoja. Abduktiivinen päättely ohjaa teorianmuodostusta silloin, kun havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus tai johtolanka. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 95.) Tutkija vaihtelee ajatusprosessissaan aineistolähtöisyyttä ja valmiita malleja, joita pyrkii yhdistelemään toisiinsa pakolla, puolipakolla ja välillä luovastikin, jolloin yhdistelystä voi syntyä jotain aivan uutta. (Tuomi ym. 2013, 97.) Seuraavaksi tiettyjen teemojen ja näkemysten sisältä etsitään yhteisiä ominaisuuksia ja yhteisistä näkemyksistä muodostetaan yleistys. Näkemykset siis tiivistetään tyypittelyssä tiettyä teemaa koskeviksi yleistyksiksi. (Tuomi ym. 2013, 93.)

5.3 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön alussa tutkimusaineisto muotoutui ottamalla vastaan Iisalmen ja Joensuun Perheentaloilta heille tehdyt tutkimukset. Aineiston valinnassa toimin siis hyvin objektiivisesti. Aineiston analysoimisessa olen pyrkinyt toimimaan objektiivisesti siten, että vastaan tutkimuskysymyksiini mahdollisimman täsmällisesti. Eskola ja Suorannan (2008, 208) mukaan erityisesti kvalitatiivisen tutkimuksen teossa joutuu tutkija pohtimaan ratkaisujaan jatkuvasti ja ottamaan huomioon analyysin kattavuuden sekä tekemänsä työn luotettavuuden. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollisuus kulkea kvantitatiivista tutkimusta vapaammin aineiston analyysin, tehtyjen tutkintojen ja tutkimustekstin välillä. Tutkimuksen laatua koskee eettisyys. Tutkijan pitää huolehtia siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukkaasti tehty, että valittu tutkimusasetelma on sopiva ja raportti hyvin tehty. Hyvän tutkimuksen ohjenuorana toimii eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi ym. 2013, 127.) Opinnäytetyöni kaikissa vaiheissa on pitänyt mielessä työn tavoite ja tarkoitus ja huolehtia, että valintani ja päätökseni vievät työtä oikeaan suuntaan.

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa kriittisesti perusteltua informaatiota. Kriittisyydellä viitataan tutkimuksen eri vaiheissa käytettäviin menetelmiin. Menetelmiä voivat olla kokeelliset testit, tulosten analysointi, teorioiden muodostaminen, käsitteiden selventäminen, sisällönanalyysi ja muut esimerkiksi yhteiskuntafilosofiassa ja filosofisessa etiikassa käytettävät menetelmät. Mitä huonommin tutkija perustelee tuottamaansa informaatiota, sitä vähemmän hän auttaa toteuttamaan tutkimukselle asetettavia päämääriä tai selittämään ja ymmärtämään todellisuuden luonnetta. Keskeinen osa tutkijan ammattietiikkaa on informaation tuottamiseen liittyvät asiat. (Lötjönen 1999, 6.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tuotava esiin analyysiprosessin eteneminen ja se miten tulokset on saatu. Pelkkä tulosten esittäminen ilman analyysin kuvausta ei ole riittävää. Opinnäytetyössä lukijan

on nähtävä menetelmät joilla tutkija on prosessissaan edennyt. Tällä tavoin tutkimusprosessista tehdään läpinäkyvä ja mahdollistetaan eettisten kysymysten arvioiminen. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa raportoidaan kirjallisuuskatsauksen keskeiset tulokset. Tulokset on jaettu kolmeen pääluokkaan sisällönanalyysin mukaisesti, jotka ovat vanhemmuuden tukeminen, osallisuus ja esteettömyys. Tuloksia on havainnollistettu kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineistona olleiden tutkimusten suorien lainausten poiminnoilla.

Tutkimusaineisto koostui yhteensä kuudesta tutkimuksesta. Marjo Haikaran ja Maija Niemisen (2012) Jyväskylän Yliopistolle tekemästä pro gradusta *Perhekeskus Itä- ja Keski-Suomessa: Teorian ja käytännön kohtaaminen*. Opinnäytetöitä aineistosta oli neljä; Merja Kuukasjärven (2011) Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoululle tekemä *Vanhemmuuden tukeminen-Perheentalo Joensuu – suunnitteluhankkeessa mukana olleiden eri tahojen työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta*, Tuija Raatikaisen (2010) Humanistiselle ammattikorkeakoululle tekemä *Perheiden parissa -Perhekeskukset hyvinvointia edistämässä*, Aleksandra Kailan (2014) Humanistiselle ammattikorkeakoululle tekemä *Onko mun pakko lähteä kotiin? Mä en halua olla yksin –Koulun jälkeisen toiminnan tarpeen selvitys Joensuun alueella* ja Milla Lindlöfin ja Laura Ortjun (2015) Laurea-ammattikorkeakoululle tekemä *Äitiysneuvola isyyden tukena –Kyselytutkimus äitiysneuvolapalvelujen vastaavuudesta isien tarpeisiin*. Lisäksi mukana oli Piritta Stenvallin (2011) Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoululle tekemä *Perheiden ja lasten tarpeet, toiveet ja odotukset lapsiperheiden yhteisötalosta –Joensuun Perheentalon-tarvekartoitus*. Tutkimuksissa käsiteltiin ja tutkittiin Perheentaloihin ja Perhekeskuksiin liittyviä teemoja, palvelujen vastaavuutta, toiminnan tarpeita, toiminnan kehittymistä, yhteistyötä ja vaikuttavuutta, toiveita, odotuksia, sekä käsityksiä esimerkiksi vanhemmuuden tukemisesta.

Tuloksissa ensimmäisenä käsittelen yleisesti tuloksia, jotka koskevat vanhemmuuden tukea yleisellä tasolla Perheentalojen toiminnassa. Seuraavana ovat täsmällisemmin vanhemmuuden vahvistamiseen liittyvät tulokset. Tämän jälkeen käsittelen vanhemmuuden tukeen liittyvät vertaistuen elementin omaavat tulokset ja viimeisenä matalan kynnyksen lapsiperhepalveluiden esteettömyyteen ja osallisuuteen liittyvät tulokset.

6.1 Vanhemmuuden tuki Perheentalojen toiminnassa

Vanhemmuutta tukevan palvelujärjestön tehtäväksi tulosten mukaan nähdään kunnan järjestämien palveluiden tukeminen. Perhekeskuksissa perheitä tuetaan erilaisin matalan kynnyksen työmuodoin perhekeskusajattelun mukaisesti toimijatahojen välistä kumppanuutta korostaen. Perheentalojen toiminnalle tyypillinen monitoimijainen yhteistyö koetaan samalla sekä haasteena, että mahdollisuutena. Haasteena nähdään toiminnan yhdessä kehittäminen siten, että perheiden tarpeet ja toiveet tulee huomioiduksi. Yhteistyö monitoimijaisesti mahdollistaa ja nopeuttaa tietoisuutta

osapuolien ja ulkopuolistenkin toimijoiden tulevista projekteista sekä palveluista. Tämä taas helpottaa asiakkaiden ohjaamista palveluihin sekä tiedottamista mahdollisista apua tarjoavista palveluista ja toimintamuodoista. Avointen palvelujen ja matalan kynnyksen toiminnan koetaan helpottavan ja madaltavan kynnystä asiakkaiden ohjautumisessa ja ohjaamisessa tukevampiin ja oikeanmukaisiin palveluihin.

Perhekeskuksissa ja Perheentaloilla tarjotaan lapsiperheille matalan kynnyksen toimintamuodoin suoraa, vuorovaikutuksellista ja läheistä tukea sekä vanhemmuuteen kannustamista. Vahvuutena nähdään kaikille universaali perheen tilanteen mukainen ennaltaehkäisevä matalan kynnyksen tuki. Perhekeskusten toiminnassa annetulla vanhemmuuden ja parisuhteen tuella voidaan lapsen arkielämässä perheessään saada merkittäviä muutoksia aikaan.

Se on olosuhteiden ja tilanteiden ja mahdollisuuksien luomista ja tukemista sille, että se lapsi sen kasvu siinä perheessä voi tapahtua parhaalla mahdollisella tavalla. (Kuukasjärvi, 2011).

Lasten ja perheiden hyvinvointi mahdollistuu perhekeskusajattelun mukaisella vanhemmuutta vahvistavalla perheiden osallisuuden vahvistamisella, vertaistuellä, yhteisöllisyydellä ja varhaisella tuella. Odotusajat useisiin kunnan palveluihin ovat pitkät ja tämä koetaan haasteena vanhemmuuden tukemiselle. Toisaalta myös koetaan, että vanhemmat saavat jo tämänhetkisistä palveluista tukea vanhemmuuteensa, mutta tilanteisiin nähden ei tuki ole aina riittävää. Lapsiperheitä tuettaessa pitäisi tilanteisiin reagoida riittävän varhain ja perhelähtöisesti. Perheen tilanteen niin vaatiessa on tärkeää, että perhe ohjataan muiden tarvittavien ja täsmällisempien palveluiden piiriin. Vanhempien mahdollisimman varhainen tukeminen on tärkeää sillä ongelmat alkavat usein kasaantua niiden pitkittyessä ja tukeminen vaikeutuu tuen alkaessa liian myöhään. Vanhemmuuden tukeminen ennaltaehkäisevästi riittävin erilaisin tukivaihtoehdoin voi pitkällä aikavälillä ehkäistä lastensuojeluasiakkuuksia.

6.1.1 Vanhemmuuden vahvistaminen

Vanhemmuuden tukemisen Perheentaloilla ajatellaan olevan mahdollisuuksien luomista tilan ja ajan muodossa. Perheentaloilla tämä mahdollistuu hyvin koska siellä vanhemmilla on mahdollisuus tavata muita vertaisia ja perheitä ja käsitellä omia kokemuksiaan. Osa vanhemmista pärjää arjessaan todella hyvin kun taas osa kaipaisi vanhemmuudelleen ja arjen sujumiseen paljon tukea ja erilaisia tukitoimia. Erilaiset tukimuodot, eri muodoissa ja eri tahoilla ovat tärkeitä ja niiden avulla perheen jaksamisen arjen keskellä koetaan paranevan. Tukimuotojen laittaminen paremmuusjärjestykseen tuottaakin vaikeutta, sillä erilaisessa tilanteessa erilaisten ihmisten kanssa tarvitaan erilaisia tukimuotoja.

Ihan varmasti kaikenlainen tuki on tarpeen, kun eri ihminen ottaa sen tuen eri tavalla. Jollekin se vertaistuki on varmasti arvokkaampaa ja jollekin se ammattilaisten ja jollekin se vapaaehtoisten, että kaikenlaisia tarvitaan. (Kuukasjärvi, 2011).

Tärkeänä vanhemmuuden tukemisessa pidetään koko perheen ja lisäksi perheen oman lähiympäristön ja kasvuympäristön yhteistyön huomioimista, joka edellyttää hyvin toimivaa verkostotyötä. Verkostoissa saatavassa tukemisessa on huomioitava kuitenkin perheiden tilanteen päivittäminen riittävän ajan välein, jotta kyetään vastaamaan mahdollisiin muuttuneisiin tuen tarpeisiin. Vanhempien omat tarpeet ja voimavarat sekä perheen kokonaisvaltainen tukeminen on huomioitava siten, että vanhempi voi itse toimia ja olla vastuussa lapsistaan.

Vanhemmuuden tuen nähdään olevan kokonaisvaltaisesti sekä vanhempien että lasten tukemista. Tukemalla vanhemmuutta mahdollistetaan vanhempien ilon löytäminen ja saaminen vanhemmuudestaan. Korostettavaa on molempien sekä lapsen että vanhemman tukemisen muistamisen tärkeys silloin kun tuki ja huomio on keskittynyt pääosin vain toiseen osapuoleen. Lapsen ja vanhempien tuen tarve ja sen riittävyys on kartoitettava kokonaisvaltaisesti molempia osapuolia huomioimalla. Lyhytkestoisellakin, mutta säännöllisellä tuella voidaan vanhemmuutta haastateltavien mukaan tukea merkittävästi ja lisätä siten jaksamisen lisääntymistä. Vanhemmuuden tukemisessa koetaan tärkeäksi tiedon saaminen ja jakaminen esimerkiksi vanhemmuudesta ja lapsen kehitykseen liittyvistä asioista. Tärkeänä pidetään tiedon saamista siitä, mistä löytää apua erilaisiin ongelmatilanteisiin ja haasteisiin. Suositeltavaa ja tehokasta nykyään on jakaa tietoa ja tarjota vanhemmuutta tukevia mahdollisuuksia internetissä, sillä vanhemmat löytävät vanhemmuutta tukevia palveluita sieltä melko hyvin. Konkreettisia vanhemmuuden tukimuotoja perheen arjen sujuvuuden helpottamiseksi voivat olla neuvonta, vinkit sekä yhdessä tekeminen. Vanhemmuuden tukeminen voi myös olla myös ajoittaista oman ajan tarjoamista vanhemmille eri keinoin. Osa työntekijöistä korosti myös, ettei vanhemmuuden tukemisen tarvitse olla vain konkreettisia asioita, vaan esimerkiksi vanhempien rohkaisemista, kannustamista ja motivointia.

Kun me päästään pienilläkin jutuilla tukemaan, niin vanhemmat voimistuu ja jaksavat paremmin siinä omassa arjessaan. (Kuukasjärvi, 2011).

Konkreettiset tukimuodotkin nähdään kuitenkin tärkeinä. Perheen tueksi voidaan tarjota tukea ja ohjausta arkisissa asioissa. Erityistä ja täsmällisempää tukea voidaan antaa esimerkiksi asiantuntijaluentoja tai -esitysten muodossa tai perheitä voidaan ohjata saamaan apua omien tai muiden toimijoiden perhetyöstä. Perheet kaipaavat myös ohjausta kodinhoidossa, talousasioissa sekä kotiavun kaltaista tukea ja synnytysvalmennusta. Mikäli nämä kuuluvat Perheentalojen omaan palveluvalikkoon voidaan tukea tarjota myös suoraan sitä kautta ja tarpeen vaatiessa tukimuotoja voidaan myös lisätä jolloin perheiden laajempi tukeminen mahdollistuu. Perheentaloa pidetään asiantuntijaluentoihin hyvin soveltuvana paikkana, erityisesti siinä tapauksessa jos Perheentalo on viihtyisä ja vanhemmille jo entuudestaan tuttu matalan kynnyksen paikka. Erilaisia asiantuntijaluentoja kaivataan koskien lapsia, lasten kehitystä, kasvatusta ja muita perheen asioita. Avoimen päiväkodin toiminta nähdään matalan kynnyksen palveluna, joka tukee sekä vanhempien jaksamista, lasten kotihoitoa että lasten kasvatusta. Avoimen päiväkodin ohjaajien neuvonnan ja ohjauksen nähdään mahdollistavan lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen parantamisen.

Vanhemmuutta tukevana palveluina pidettiin aineistossa myös tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa, lomakotitoimintaa, lastenhoitoapua, matalan kynnyksen apua sekä nuorisoasemaa. Tukihenkilötoiminnan ja tukiperhetoiminnan kaltaisilla tukimuodoilla voi lapsi saada uudenlaisia onnistumisen kokemuksia tai omasta elämästä puuttuvan jakamattoman aikuisen ihmisen huomion esimerkiksi kerran viikossa. Tämän kaltaisella vanhemmuuden tukemisella voivat lapsen vanhemmat oppia huomaamaan lapsensa tarpeita paremmin.

Vahvuutena Perheentalon toiminnassa nähdään monipuolinen toiminta, erilaisten palvelukokonaisuuksien tarjoaminen perheille, ammattiavun saatavuus, perheiden tarpeiden vastaavuus, vertaistuki ja jo raskausaikana alkava ennaltaehkäisevä tukeminen. Perhekeskusten tuen nähdään myös tavoittavan perheet varhaisessa vaiheessa ennen ongelmien monimutkaistumista ja kumuloitumista. Erilaisia vanhemmuutta tukevia menetelmiä ja työvälineitä on runsaasti. Hyvinä nähdään erilaiset hankkeet, joissa mahdollistuu keskittyminen täsmällisemmin tiettyihin vanhemmuuden tukea tarvitseviin asiakasryhmiin. Vanhemmuutta tukevia toimintamalleja kehitetäänkin erilaisten hankkeiden kautta, joita useat tahot toteuttavatkin vanhemmuuden tukemiseen liittyen.

Työntekijät pitävät työssään tärkeänä vanhemmuuden eri asioista keskustelemisen vanhempien kanssa, yhdessä avun etsimisen vanhempien kanssa näiden kysymyksiin sekä tarvittaessa vanhempien ohjaamisen muihin palveluihin. Työntekijät kokevat, että vanhemmuutta voi tukea antamalla vanhemmille ammattitaitoa ja osaamista. Merkittävänä Perheentalojen toiminnassa pidetään sitä, että vanhemmille on tarjottavissa paljon erilaisia tukitoimia valittavaksi tarpeen mukaan. Työssä toivotaan mahdollisuuksia yhä kokonaisvaltaisempaan lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseen. Työntekijöiden mukaan nykyvanhemmuudessa tavattava vanhempien oman ajan tavoittelun lisääntymisen voidaan kokea olevan yhteydessä läsnäolon vähentymiseen lapsen kanssa, joka kielii tarpeesta vanhemmuuden vahvistamiseen. Vanhemmuuden tukemisen nähdään olevan suoraan yhteydessä lapsen hyvinvointiin.

Kyl me nähdään se kokonaisuus ainaki sillä tavalla, et sen lapsen hyvinvointi on aina kiinni siitä vanhempien hyvinvoinnista eli tuetaan hyvin vahvasti vanhempia, jotta ne lapset vois paremmin. (Haikara ja Nieminen 2012).

Tämän hetkisenä kehitystyön kohteena nähdään, että jatkossa kyettäisiin paremmin ja aikaisemmin tukemaan perheitä täsmällisemmin juuri perheen tilanteeseen soveltuvilla tukimuodoilla. Erityislusten vanhemmat ovat tärkeä asiakasryhmä, joilla on tarve löytää erilaisia tukitoimia helpottamaan perheen arkea ja haaste päästä palveluiden piiriin. Erityislusten vanhemmat joutuvat etsimään heille sopivia tukimuotoja usein itse, joka vaatii vanhemmilta ylimääräistä jaksamista ja voimavaroja haastavan arjen lisäksi. Matalan kynnyksen Perheentalolla on mahdollisuus löytää apua tarvitsevat erityisryhmät. Verkostojen tärkeyttä Perheentalojen ulkopuolelle voidaan korostaa ja muiden viranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö käsitetäänkin yhdeksi vanhemmuuden tukemisen muodoksi. Haasteellinen nykypäivän ilmiöistä on myös ulkomaalaistaustaisten perheiden vanhemmuuden tukeminen, johon ei vielä toistaiseksi ole työntekijöiden mukaan riittävästi osaamista, menetelmiä eikä resursseja. Myös päihde- ja mielenterveysongelmaisten vanhempien tukeminen koetaan

haasteena ja siihen kaivataan lisää keinoja ja osaamista. Työntekijöiltä tämä vaatii ammatillista pohdintaa siitä, miten erilaiset vanhempien mielenterveyden häiriöt vaikuttavat vanhemmuuteen, lapsiin ja perheen arkeen, sekä siitä miten vanhemmuutta voidaan parhaiten kyseisissä tilanteissa tukea.

Vanhemmuuden haasteet on erilaisia kuin ne on aikanaan ollut ja ne elää koko ajan ja niihin pitää pystyä myös vastaamaan ja tarjoamaan tukea. (Kuukasjärvi, 2011).

Muita perheiden palveluihin liittyviä kehitystarpeita ovat palvelurakenteiden kehittäminen, perheiden kokonaisvaltaisempi tukeminen, sektorirajat ylittävän yhteistyön lisääminen ja perhekeskus-käsitteen selkiyttäminen. Perustehtävistä vanhempien tukeminen lasten kasvattamisessa on keskeisin ja aina ajankohtainen kehittämisen tärkeä osa-alue.

6.1.2 Vertaistuki vanhemmuuden tuen elementtinä

Aineistossa korostui vertaistuen merkitys eri elementteineen. Perhekeskusten ja perheentalojen matalan kynnyksen avoin toimintamalli lisää ja tukee vanhempien vanhemmuuden voimavaroja ja erityisesti muihin perheisiin ja vanhempiin tutustumista. Aineiston mukaan erilaiset kerhot, avoin ryhmätoiminta sekä eri teemoihin, kuten vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen ja parisuhteeseen liittyvät vertaistukiryhmät ovat hyviä vanhemmuutta tukevia palveluita ja kohteita, joita pitäisi kehittää. Ryhmät tarjoavat vanhemmille vertaistukea vanhemmuuden arkisissa asioissa sekä mahdollisuuden jakaa omia kokemuksia. Vertaistukea koskien Perheentalon halutaan tarjoavan vanhemmille tietoa, luentoja sekä erilaisia vapaan keskustelun tai ammattilaisen avustamia keskusteluryhmiä. Ammatillisesti ohjatut vertaisryhmät koetaankin vanhemmuutta tukeviksi. Hyvänä piirteenä vertaistuessa pidetään sitä, että osalle vanhemmista se tarjoaa sujuvamman tavan ottaa ohjeita ja apua vastaan ammattilaisten tai viranomaisten sijaan. Järjestötoimijat kokevat vertaisryhmä- ja kerhotoiminnan antavan perheille ja lapsille sosiaalista tukea ja kontakteja seuran, kehittävän tekemisen ja vertaistuen muodoissa sekä tarjoavan lapsiperheille mahdollisuuden tehdä yhdessä lapsen kanssa.

Nykyvanhemmilta on yleistä puuttua helposti tavoitettava ja läheinen tukiverkosto kuten omat vanhemmat, isovanhemmat, ystävät tai muut sukulaiset, joilta saada tukea ja apua omaan vanhemmuuteen. Vertaistuki ja Perheentalon tarjoamasta tukiverkostosta saatava tuki antaa vanhemmille tällöin mahdollisuuden rakentaa sosiaalista verkostoa samassa tilanteessa olevien vertaisten kanssa. Etenkin tapauksissa, joissa lähitukiverkostot puuttuvat, on vanhempien omasta jaksamisesta huolehtiminen haastavaa. Tärkeimpänä vanhemmuutta tukevassa vertaisryhmätoiminnassa pidetään vanhempien mahdollisuutta tavata muista samassa tilanteessa olevia vanhempia, jakaa omia kokemuksiaan muiden kanssa ja kuulla muiden kokemuksia. Vertaistukitoiminnan toteuttamisessa löytyy kuitenkin aineistosta haaste. Perheentalon sijaintikaupungin pieni koko voi tuoda haasteita vertaistukitoiminnan järjestämiselle ihmisten pelätessä leimautumista ja osallistujien löytäminen on siten hankalaa. Näissä tapauksissa toivotaan löydettävän vaihtoehtoisia keinoja vertaistuen toteuttamiseksi.

Perheet kaipaavat tukea ja vertaistukea myös sen kaltaisesta paikasta, jossa tätä voi saada ilman järjestettyjä tilaisuuksia. Tämä kielii tarpeesta avoimille kohtaamispaikoille, jotka toiminnallaan tarjoavat mielekästä yhdessä olemista ja mahdollisuuden vaivattomasti tulla oleilemaan vapaan seurustelun pariin. Matalan kynnyksen toiminnan mukainen perhekahvilatoiminta kokoaa perheitä yhteen ja tarjoaa muun muassa muualta muuttaneille mahdollisuuden tutustua toisiin perheisiin. Tarvetta koetaan myös lasten ja nuorten harrastustoimintoihin perustuville vertaisryhmille, jotka tarjoavat tilaisuuden sosiaalisten taitojen harjoitteluun, ikätovereihin tutustumisen ja mahdollisten uusien kavereiden löytämiseen.

6.2 Esteetön osallisuus matalan kynnyksen lapsiperhepalveluissa

Sektorirajat ylittävä yhteistyö nähdään perhekeskusmaista työskentelyä ja monialaista yhteistyötä edistävänä tekijänä, joka lisää perheiden osallisuutta. Yhteinen kohtaamispaikka ja toiminnan mielekkyys nähdään osallisuutta lisäävinä tekijöinä. Yleisesti aineistossa toivotaan paikkaa jonne tuleminen on helppoa ja jossa voi viettää aikaa kuin omassa olohuoneessaan. Aineiston mukaan perheentalon pitää olla aina kaikille lapsiperheille avoin paikka tulla mukaan ja osallistua. Perheentalolta toivotaan avointa ja tasa-arvoista kohtelua kaikkia asiakkaita kohtaan ilman arvostelua ja tunnetta siitä, että perheentalo kuuluisi vain tietyille käyttäjille ja asiakasryhmille. Erityisesti perheissä, joissa on erityistä tukea tarvitseva lapsi ja joissa tarvitaan useita erilaisia arjen tukitoimia, on vanhemmille syntyvä kokemus tasa-arvoisesta toimimisesta yhteiskunnan jäsenenä merkittävä. Vanhempien tukemisesta seuraava vanhempien voimaantuminen voi johtaa vanhemman kokevan olevansa yhteiskunnan tasa-arvoinen jäsen.

Ottakaa todella huomioon kaikenlaiset perheet. (Stenvall 2011).

Leimaantumisen pelko vähenee, kun palvelut on keskitetty perhekeskukseen, jossa mikä perhe tahansa voi vieraillla. (Raatikainen 2010).

Vahvuutena pidetään toiminnan jatkuvaa kehittämistä yhdessä perheiden kanssa ja heitä kuunnellen. Perhekeskukset neuvovatkin kehittämistyöhön liittyen ottamaan perheet mukaan toiminnan suunnitteluun. Perheiden ja lasten osallistumismahdollisuuksiksi aineistosta nousi esimerkit vaalipaneelista ja lasten parlamentista.

Vanhemmat osallistetaan alusta alkaen eli avoimessa toiminnassa työntekijä ei tee perheiden puolesta vaan heidän kanssa. (Raatikainen 2010).

Internetin tarjoamat tukimahdollisuudet, tiedon saatavuuden internetistä sekä erilaiset keskustelufoorumit koetaan hyviksi vanhemmuuden tukimuodoiksi. Esteetön tiedon löytyminen ja sen saaminen onkin nykyään yksi toiminnan tärkeä ulottuvuus fyysisten palvelujen ja paikkojen rinnalla. Tietoa ja tiedottamista tarvitaan, jotta lapsiperheet löytävät toimintaan ja tapahtumiin mukaan. Tiedotusta lasten ja perheiden tapahtumista koetaan olevan liian vähän tai se on vaikeasti löydettävissä. Tiedotukseen ja tiedon saamiseen liittyvät seikat tulivat ilmi aineistossa kehittämisen arvoisena asiana.

Tietoa toiminnasta nettisivuille. (Raatikainen 2010).

Olisiko ideaa, jos olisi yksi nettisivu josta näkisi kaikki tapahtumat (lapsiperheille)? (Stenvall 2011).

Lapsiosallisuuden käsitteen sisäistäminen on tärkeää perheiden kanssa tehtävässä työssä. Tärkeänä siitä huolimatta kuitenkin pidetään, että perheiden kanssa työtä tehdään asiantuntijamaisen puheen sijaan perheiden omilla ja helposti lähestyttävillä ja ymmärrettävillä termeillä, joka lisää ja tehostaa perheiden saavutettavuutta. Huolimatta tyytyväisyydestä jo olemassa oleviin osallisuutta tukeviin elementteihin toivotaan Perheentaloilta lisää palveluita sekä osallistavaa toimintaa lapsille. Perheiden osallisuuden nähtiin lisääntyneen perhekeskusmaisesta työskentelystä myötä, mutta silti koettiin osallisuudessa edelleen olevan kehittämisen varaa. Aineistosta löytyi myös työntekijän näkökulma osallisuuteen liittyen. Vanhempien mukaan saamista eri palveluihin pidettiin haastavana tekijänä vanhemmuuden tukemisessa. Osallisuutta ei pääse syntymään ilman osallistumista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET/KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Nykypäivän vanhemmuus ja vanhemmat kaipaavat ja tarvitsevat arjessa jaksamiseen tukea, johon Kuopion Perheentalo tavoitteillaan vastaa. Osa vanhemmista ei tarvitse ylimääräistä tukea vanhemmuuteensa, mutta osa tarvitsee tukea hyvinkin paljon. Perheentalot tukevat vanhemmuutta matalan kynnyksen eri toimintamuodoin vuorovaikutuksellisella ja läheisellä tuella. Kuopion Perheentalon toiminnan tavoite on pilotoida Perheentalon lisäksi Kuopioon neljä perheentalotyypistä asukastupaa ja yhteistyö kirjastoauton kanssa tuo tuen muodot ihmisten lähelle yhteisöihin ja madaltaa siten kynnystä hakeutua tuen pariin. Kyseiset toiminnan muodot vastaavat tuloksista johdettaviin monipuolisten tukimuotojen tarpeeseen, osallisuuden mahdollisuuksien lisäämiseen sekä toiminnan matalan kynnyksen tavoitteeseen. Asukastupien levittäytyminen Kuopion eri alueille vastaa myös esteettömyyden ja osallisuuden tavoitteisiin. Kuopion keskusta-alueelle sijoittuva Perheentalo on keskeisellä paikalla, mutta vain osalle kaupungin asukkaita. Asukastuvat voivat tuoda lapsiperheitä tukevat palvelut ja toimintamuodot ihmisten keskelle ja kynnystä madaltaen lähelle asuinyhteisöjä. Näin toiminnasta tehtäisiin esteettömämpää ja osallistavampaa.

Keskeisimpiä tuloksista nousseita tukimuotoja ovat avoimet ja osallistavat vertaistukiryhmät, avoin kohtaamispaikka sekä neuvonta ja ohjaus. Muiden vanhempien kohtaaminen ja vanhemmuuden kokemusten jakaminen ja saaminen on tulosten mukaan korostettava elementti. Vertaistukiryhmiä pidettiin tärkeänä ja hyvänä tuen muotona sekä ammatillisesti vedettyinä että vähemmän ammatillisina. Yhdessä tekemisen vertaistukimuodot vastaavat mielestäni soveltuvin osin Kuopion Perheentalon yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden tavoitteisiin. Avoin tiedon jakaminen ja vastaanottaminen yhteisiä aiheita käsittelevissä vertaisryhmissä synnyttää yhteisöllisyyttä ja yhdenvertaisuutta.

Vanhemmuuden tukemisessa voidaan korostaa koko perheen ja perheen tukiverkoston huomioimista tukemisessa. Kuopion Perheentalon kohderyhmiksi mainitut lapset perheineen ja kaikkine tukiverkostoineen vastaavat tähän painotukseen tuloksissa. Tukemisessa voidaan tulosten mukaan korostaa koko perheen ja perheen tukiverkoston huomioimista. Suosittelen Perheentalon toiminnassaan etsivän menetelmiä, tukimuotoja ja toimintoja, joilla osallistaa perheen verkostoja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi.

Perheentaloilta toivotaan monipuolista tukimuotojen ja toimintamuotojen valikoimaa, josta perheet ja vanhemmat voivat valikoida itselleen sopivat tuen muodot. Perheentalon monipuolisten tukimuotojen avulla lisätään vanhempien pärjäämistä ja jaksamista lapsiperheen arjessa. Kuopion Perheentalon tavoitteisiin kirjattuun vanhemmuuden vahvistamiseen monipuolisin keinoin on vastaavuus tuloksissa hyvä. Lapsiperheitä on kuultava ja osallistettava toimintamuotojen suunnittelussa ja toteutuksessa, sekä arvioinnissa. Erilaisten perheiden vaihtelevien tarpeiden ja tarvemäärien lisäksi tuen ja tukimuotojen tulee olla perheen tilanteeseen yksilöityjä ja oikea-aikaisia, tukea pitäisi aika ajoin tarkistaa ja päivittää tarpeen mukaan, erityisesti verkostoissa annettavan tuen.

Perheentaloilte ominainen monitoimijainen yhteistyö asettaa haasteita toiminnan kehittämiseksi. Toiminnan kehittämisessä olisi osallistettava ja kuultava sekä Perheentalon toimijaosapuolia että asiakasperheitä vanhempineen ja lapsineen. Vanhemmuuden tuen tehostamiseksi ja kohdentamiseksi nähdään perheiden kuuleminen tärkeänä. Kuopion Perheentalon lapset ja lapsiperheet osallisena ja kokemustiedon tuottajana-tavoitteen ja tutkimustulosten kannalta ehdottaisin toiminnan mukana kuljetettavaa lasten ja lapsiperheiden aktiivista osallistamista ja kuulemista toiminnan kehittämisessä ja suunnittelussa toiminnan alusta saakka. Onnistuen toteutettuna tästä voi tulla Perheentalon vahvuus. Lapsiperheet ovat perhe-elämän ja vanhemmuuden asiantuntijoita ja kokemustiedon tuottajina tärkeä osapuoli hyödynnettäväksi menetelmien ja toimintojen kehittämisessä.

Perheentalon toivotaan olevan esteetön ja aidosti vastaanottavainen ja tasa-arvoinen kaikkia ja kaikenlaisia perheitä kohtaan. Erityistukea tarvitseville lapsiperheille toiminnassa mukana oleminen tasa-arvoisina yhdessä muiden lapsiperheiden kanssa on merkittävä kokemus. Tuloksissa todettiin, että erityislasten vanhemmille on haasteellista päästä palveluihin ja tarve löytää heille sopivia erilaisia tukitoimia ja palveluita perheen arjen tueksi. Tuen etsiminen on työlästä ja voimavaroja kuluttavaa. Perheentaloilla on mahdollisuus löytää tukea tarvitsevat erityisryhmät ja Kuopion Perheentalon VAMLAS-projektin tavoite vastaa tuloksissa mainittuun tavoitteeseen etsimällä Perheentalojen kanssa keinoja vammaisten lasten perheiden sekä monikulttuuristen perheiden mukaan saamiseksi.

Matalan kynnyksen Perheentalolla on mahdollisuus löytää tukea tarvitsevat erityisryhmät. Kuopion Perheentalon LASTU-projekti pyrkii toteuttamaan vammaisten lasten ja perheiden osallisuutta ja esteettömyyttä Perheentalon toiminnassa. Tavoitteen kannalta ja tuloksiin peilaten korostan esteettömyyden toteutumista aidosti käytännössä. Huomioiden esteettömyyden fyysisistä yhteisötalon rakenteellisista ominaisuuksista toimintaan ja aina kohtaamisen tasolle saakka. Kuopion Perheentalon VAMLAS-hankkeen tavoite laajentaa Perheentalojen konsepti koskemaan alueen kaikkia lapsiperheitä, vastaa tuloksissa vahvuutena nähtävään kaikille perheille universaalien perheen tilanteen mukaisen matalan kynnyksen tuen antamiseen. Luomalla mahdollisuuksia ja olosuhteita Perheentalon toiminnassa tuetaan vanhemmuutta ja lasten kasvua ja kehitystä omassa perheessään.

LASTU-projektin vammaisten lasten osallisuuden tavoite vastaa tuloksissa esille nousseeseen lasten osallistavan toiminnan järjestämiseen. Myös vammaisten lasten perheiden mukaan ottaminen jo toiminnan suunnitteluun lisää tulosten mukaan osallisuutta. Osallisuus toteutuu Perheentaloissa useilla tasoilla kuten esimerkiksi sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä, vanhemmuuden eri tukimuodoilla ja tiedon saatavuudella. Korostaisin kuitenkin tuloksissakin kaivattua lasten osallistavan toiminnan ja toimintamuotojen tärkeyttä Perheentalon arjen toiminnassa. Perheentaloilla ja sen hanketoimijoilla voisi olla erityistä osaamista esimerkiksi vammaisten lasten harrasteryhmien järjestämisessä. Tämän kaltaisista erityisryhmiä osallistavasta toiminnasta ja palveluista uskon olevan puute Kuopiossakin. Perheentaloilla voi toiminnassaan olla hyvä mahdollisuus tarjota lapsille esimerkiksi erilaisten harrasteiden kokeiluja. Lasten ja vanhempien yhteiset kerhot tai harrasteryhmät vastaisivat tuloksissa ilmenneeseen toiveeseen lasten ja vanhempien yhteisestä tekemisestä. Maksuttomat harrasteryhmät ja harrastemahdollisuudet näkisin tärkeänä osallistavana mahdollisuutena, joka tukee jokaisen lapsen oikeutta kehittävään ajanviettoon ja harrastamiseen. Harrastusten kustannukset ovat usein mittavia eikä pienituloisilla perheillä tai vanhemmilla ole välttämättä mahdollisuutta tarjota lapselle osallistumismahdollisuutta tai kokeiluja eri aktiviteettien parissa. Erityisryhmät omiin erityisryhmiin ja asiakaskategorioihin sulkevan tukimuodon rinnalle tai tilalle harkitsisin myös mahdollisuutta siirtyä ryhmämuotoihin, joissa yhdistyy kaikenlaiset asiakkaat ilman kategorisointia. Hedelmällisenä toimintana kaikille osapuolille esimerkiksi voisi yhdistää yhteen ryhmään sekä kantaväestöä, että maahanmuuttajia

Tuloksissa ulkomaalaistaustaisten perheiden vanhemmuuden tukeminen nähdään nykypäivänä haasteellisena. Riittävästä menetelmästä, resursseista ja osaamisesta on pulaa. Kuopion Perheentalon VAMLAS-hankkeen tavoite pakolaisperheiden sekä maahanmuuttajataustaisten perheiden osallistumisesta peilaa tulosten ajankohtaiseen haasteeseen osuvasti. Ensimmäisenä askeleena tavoitteessa pitäisin pakolais- ja maahanmuuttajataustaisten perheiden mukaan saamista Perheentalon toimintaan. Tämä vaatii Perheentalon ulkopuolisilta verkostoilta, viranomaisilta ja toimijoilta tietoa Perheentalon olemassaolosta ja sen tarjonnasta ja kykyä ohjata perheitä Perheentalon toimintaan. Tämä vaatii Perheentalolta myös toimivaa verkostotyötä. Toisena askeleena tavoitteen toteuttamisessa näkisin kohderyhmälle sopivien vanhemmuutta tukevien menetelmien ja toimintamuotojen kehittämisen. Tämä edellyttää erityisesti pakolais- ja maahanmuuttajataustaisten perheiden, vanhempien ja lasten arjen haasteiden ymmärtämistä, jonka hanke onkin tavoitteekseen nimennyt. Monikulttuurisen perhekahvilatoiminnan näkisin toteutukseltaan kevyenä ensimmäisenä toimintamuotona, jolla monikulttuurisia perheitä voisi kutsua mukaan tutustumaan Perheentalon ympäristöön ilman suuria alkuinvestointeja Perheentalon osalta. Perhekahvilatoiminnan avoimessa ja strukturoimattomassa toiminnassa arvioin tutustumisen perheisiin olevan perhelähtöistä ja kynnyksetöntä ja tarjoavan pohjan suunnitella jatkossa toteutettavia tukevampia monikulttuuristen perheiden tarpeisiin soveltuvia toimintamuotoja.

Tuloksista nousi esille tiedon esteetön saatavuus. Tähän peilaten erityisesti Internetin tarjoamat tukimahdollisuudet, kuten erilaiset keskustelufoorumit koetaan hyviksi vanhemmuuden tukimuodoiksi. Tulosten mukaan koetaan, että tapahtumista tiedottamista on liian vähän tai se on vaikeasti löydettävissä. Tähän ehdottaisin Kuopion Perheentalon yhtenä tärkeänä toiminnan

ulottuvuutena panostavan. Tänä päivänä internetissä vietetään aikaa päivittäin ja tietoa etsitään usein ensisijaisesti verkosta. Myös palvelujen siirtyminen verkkoon on nykypäivää. Perheiden tavoittaminen verkon kautta tehostaa matalan kynnyksen toiminnan toteuttamista, osallisuuden ja esteettömyyden toteutumista, sekä vie vanhemmuuden tuen sinne missä vanhemmat ovat. Korostaisin myös erilaisten sosiaalisten medioiden tarjoamia mahdollisuuksia vanhemmuuden tuen muotojen väyläksi. Facebookin suosio erityisesti on merkittävää monenikäisten keskuudessa ja ihmisten tavoitettavuus sitä kautta on suuri. Reaaliaikaiset ryhmät, keskustelumahdollisuudet ja tiedon jakaminen ja saaminen ovat helppoa ja edullista organisoida.

Tulosten ja johtopäätösten jäsentämisessä olen käyttänyt W. Chan Kimin ja Renée Mauborgnen (2015) sinisen meren strategiaa, jota voidaan käyttää havainnollistajana toiminnan kehittämisessä. Kokosin tuloksistani ja niistä johdetuista johtopäätöksistäni kehittämissuhteet seuraavan Sinisen meren strategian nelikenttämalliin, josta on selvemmin tarkasteltavissa, mitä jo olemassa olevia asioita korostetaan, mitä asioita supistetaan, mitä asioita poistetaan ja mitä uusia asioita luodaan (kuvio 2).

KUVIO 2. Nelikenttämalli kehittämissuhteista (Kim ja Mauborgne 2015, 70).

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni taustalla oli tarve tuottaa tietoa Kuopioon perustettavalle perheentalolle siitä mikä heidän toiminnan tavoitteiden kannalta on Perheentalon toiminnassa olennaista ja toimivaa jo aiemmin perustetuissa Iisalmen ja Joensuun Perheentaloissa. Mitä jo tiedetään osallisuudesta, esteettömyydestä ja vanhemmuuden tukemisesta.

Perheentalojen toiminta ja olemassaolo on lapsiperheille erittäin tarpeellista ja hyödyllistä. Olen entistä vakuuttuneempi siitä, että Perheentaloille on todellakin perusteltu paikka ja tarve kuntien ja kaupunkien lapsiperhepalvelujen joukossa. Elämme aikoja jolloin lapsiperheisiin kohdistetaan suoria ja välillisiä säästösuunnitelmia ja näiden toimien vaikutuksia tulemme näkemään joidenkin vuosien kuluttua. Tämän lisäksi erilaisten perhepalveluiden jonot ovat jo kasvaneet liian pitkiksi ja niihin hakeutuminen on jo liian työlästä tai vaikeaa. Tarvitsemme keskuuteemme avoimia, matalan kynnyksen perhepalveluita, Perheentaloja, jotka ovat jokaisen lapsiperheen, lapsen ja vanhemman saavutettavissa.

Yhtälailla kun näen Perheentalot äärimmäisen tarpeellisina, koin koko opinnäytetyöprosessin ajan tyytyväisyyttä siitä, että opinnäytetyöni aihe on merkityksellinen. Sosiaalialan näkökulmasta katsottuna opinnäytetyöni tarjoaa alan kannalta merkittävistä teemoista tietoa ja ideoita lapsiperhepalvelujen toteuttajille. Vastaava tutkimus, jossa tuotetaan tietoa palveluntarjoajan omien toiminnan tavoitteiden läpi peilaten, hyödyntäisi suuresti mitä tahansa sosiaalialan toimijaa, erityisesti asiakastyötä tiivistä toteuttavia. Sosiaalialan toimijat saavat työstäni hyödyllistä tietoa ja kenties kipinän jalostaa työn ideaa omassa ympäristössään.

Lapsiperhetyölle koen opinnäytetyöni merkityksen erityisen suurena. Tutkimukseni käsitteet osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen ovat teemoja, jotka pitäisi pitää toimintaa ohjaavina ja kantavina ohjenuorina kaikissa yhteiskuntamme lapsiperhepalveluissa tänä päivänä.

Palveluiden tarkastelu ja tuottaminen kyseisten teemojen kautta on minä tahansa laadukkaan ja toimivan lapsiperhetyön- ja palvelun edellytys.

Toimeksiantajalle Kuopion Perheentalolle opinnäytetyöni merkitys on kaikkein suurin. Työn alkumetreiltä saakka olen pyrkinyt kuljettamaan työtä eteenpäin Perheentalon hankkeiden omien, sekä kaikkien hankkeiden yhteisten tavoitteiden sisällöt mielessä pitäen. Tutkimuskäsitteet ovat olleet työni kantava teema. Nyt Kuopion Perheentalon toiminnan käynnistyessä on mielestäni erittäin tärkeää arvioida vastaavien Perheentalojen toimintaa Kuopion Perheentalon tavoitteiden näkökulmista, jotta Kuopion Perheentalo pystyy mahdollisimman hyvin toteuttamaan tärkeäksi kokemiaan arvoja ja teemoja toiminnassaan. Tällä keinoin myös tavat vastata Kuopion lapsiperheiden ja vanhempien tarpeisiin tulevat jo lähtökohdiltaan optimaalisiksi. Mielestäni olen saanut riittävän laajasti tietoa Kuopion Perheentalolle siitä miten ottaa osallisuus, esteettömyys ja vanhemmuuden tukeminen heidän toiminnassa huomioon.

Opinnäytetyöstäni on hyötyä myös Perheentalojen toimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa asiakasperheitä tukeviksi ja huomioonottaviksi. Lapsiperheet, lapset ja vanhemmat ovat Perheentalojen keskiössä ja syy miksi työtä perheentaloissa tehdään. On ensiarvoisen tärkeää, että perheet pääsevät oman hyvinvointinsa tekijöiksi ja osallisiksi heitä hyödyntävään toimintaan ja heille sopivin erilaisin keinoin. Jo pelkkä tieto mahdollisuudesta osallistua ja olla osallisena on voimauttavaa. Erityistukea tarvitsevat perheet ovat suurimmassa riskissä pudota ja jäädä jo lähtökohtaisesti osattomiksi palveluista ja tuesta, sillä palveluiden löytäminen ja niihin hakeutuminen on usein vaikeaa. Tästä syystä esteettömyyden huomioiminen ja sen korostaminen perhepalveluiden toiminnassa on nykyään oltava yksi toiminnan edellytys. Työssäni yleisen vanhemmuuden tukemisen lisäksi korostuu osallisuuden ja esteettömyyden huomioivat toiminnan tekijät ja tällä itse lapsiperheet, Perheentalojen toiminnan sydän tulee huomioiduksi työssäni. Opinnäytetyöni merkitys Perheentalon asiakasperheille on täten mielestäni perustellusti suuri. Tämä työ on heitä varten.

Tämä opinnäytetyö kruunaa minun pitkän ja haasteellisen opintopolkuni. Opinnäytetyöni merkitys itselleni on siten todella suuri. Sosionomille opinnäytetyön sisältö tarjoaa ammatillisten arvojen muotoutumisen avuksi hyviä, tärkeitä eväitä, joista voi ammentaa epäilemättä omassa tulevassa työelämässä. Työ tarjoaa myös tietoa siitä, miten toteuttaa lapsille, vanhemmille ja perheille merkittävää asiakastyötä ja millä tavoin. Nämä ovat omaksuttuja asioita, jotka eivät taatusti mene hukkaan. Opinnäytetyön tekeminen yksin on ollut haasteellista, mutta kaltaiselleni itsenäiselle puurtajalle myös ominainen tapa työskennellä. Vastuu työn etenemisestä ja onnistumisesta on ollut täysin omilla harteilla. Se on kiitollinen, mutta myös rankka tapa työskennellä. Omat paineensa opinnäytetyön tekemiseen toi myös ajan rajallisuus. Aloitin opinnäytetyön tekemisen tammikuussa 2016 tietäen, että minun olisi valmistuttava jo saman vuoden syyskuun loppuun mennessä. Välillä työ eteni hitaammin ja välillä se lepäsi telakalla muiden elämän osa-alueiden viedessä aikaa ja energiaa. Itselle ominaiseen tyyliini kuitenkin työ eteni hurjia harppauksia aina sykäyksittäin viikon tai kahden yhtäjaksoisella koneella istumisella.

Opinnäytetyö on opettanut minulle sitoutumista pitkään, työlääseen ja monivaiheiseen projektiin, tutkimusmenetelmien ja teknisen muun osaamisen lisäksi. Vaikkakin itse opinnäytetyöprosessi kesti alle vuoden, tein työtä sitäkin täysipäiväisemmin aktiivisimmillaan. Merkittävimpiä opinnäytetyöprosessissa jalostuneita taitoja minulle ovat paineensietokyky, sitkeys ja pitkäjänteisyys. Työ ei valmistunut todellakaan yhdellä istumalla, eikä kahdellakaan ja sen hyväksyminen oli alussa erityisen haastavaa. Tämä oli eittämättä myös seikka, joka teki opinnäytetyön tekemisestä melkoisen opintomatkan. Nyt päätän tämän projektin monta taitoa rikkaampana ja hieman kypsempänä ottamaan vastaan työelämän vaateet. Kaiken kaikkiaan tämä prosessi on lisännyt ja vahvistanut mielenkiintoani lapsiperhepalveluita kohtaan. Perheiden kanssa työskennellessä on huomioitava koko perheen paletti lähiverkostoineen.

Jatkotutkimuksena opinnäytetyölleni voisi tutkia ja selvittää Kuopion Perheentalon tavoitteiden toteutumista esimerkiksi kyselytutkimuksella Perheentalon kävijöiltä. Tämä olisi järkevintä tehdä Perheentalon toiminnan jo olleena vakiintuneena jonkin aikaa, jotta on mahdollista saada toimivia tuloksia. Mielenkiintoista olisi myös tutkia vaikka vain yhden käsitteen toteutumista Perheentalon toiminnassa kuten osallisuuden. Tämä olisi mahdollista tutkia myös pelkästään työntekijöiden näkökulmasta, kuten esimerkiksi miten he kokevat lasten osallisuuden tukemisen parhaiten tulevan toteutetuksi Perheentalon toiminnassa. Itselläni ydinmielenkiinto kohdistuu lapseen ja lapsen hyvinvoinnin tekijöihin. Olisi mielenkiintoista tutkia miten lapsen hyvinvointi tulee vahvistetuksi Perheentalon toiminnassa eli miten parhaiten tuetaan lapsuutta.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AUTISMILIITTO.s.a. Esteettömyys asenteeksi. [Viitattu 2016-03-09.] Saatavissa: http://www.autismiliitto.fi/toimintaa_ja_tukea/esteettomyys
- EMMA&ELIAS-AVUSTUSOHJELMA. Perheen talo-yhteistyö. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <http://www.emmaelias.fi/projektit/perheen-talo-yhteistyoehanke>
- ESKOLA, Jari ja SUORANTA, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- HAARNI, Ilkka. 2006. Keskenikäistä yhdenvertaisuutta: vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Stakesin raportteja 6/2006. [Viitattu 2016-02-25.] Helsinki: Stakes. Saatavissa: <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R6-2006-VERKKO.pdf>
- HAIKARA, Marjo ja NIEMINEN, Maija 2012. Perhekeskus Itä- ja Keski-Suomessa: Teorian ja käytännön kohtaaminen. Jyväskylä yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma. [Viitattu 2016-08-29.] Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40595/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201212183373.pdf?sequence=1>
- HALME, Nina, KEKKONEN, Marjatta ja PERÄLÄ, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Tampere: Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.
- HIRVONEN, Maija, KOSKIMIES, Helena ja PIRTTIMAA, Raija 2009. Erillisyydestä yhteisyyteen. Teoksessa M. Hirvonen (toim.). Esteettömyydellä osallisuuteen Jyväskylän ammatti-korkeakoulussa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 2. Tampereen Yli-opistopaino Oy – JuvenesPrint, 12–18. [Viitattu 2016-02-26.] Saatavissa: <http://erityisopettaja.fi/esteettomyydella-osallisuuteen-jyvaskylan-ammattikorkeakoulussa>
- IHMISOIKEUDET.NET. Oikeus sosiaaliturvaan. Mitä oikeus sosiaaliturvaan merkitsee? [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeuksien-sisalto/oikeus-sosiaaliturvaan/>
- INNOKYLÄ 2016. Verkostoituva perhekeskus. [Viitattu 2016-08-26.] Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/web/malli1241132>
- INVALIDILIITTO 2016. Esteettömyys. [Viitattu 2016-02-26.] Saatavissa: <http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/esteettomyys/>
- JOENSUUN PERHEENTALO 2016. Esittely. [Viitattu 2016-08-31.] Saatavissa: <http://joensuunperheentalo.yhdistysavain.fi/esittely-introduction/>

- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO 2015. Laadullinen tutkimus. [Viitattu 2016-03-09.] Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- KAILA, Aleksandra 2014. Onko mun pakko lähtee kotiin? Mä en halua olla yksin. Koulun jälkeisen toiminnan tarpeen selvitys Joensuun alueella. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Saatavissa: https://theseus.fi/bitstream/handle/10024/75602/Kaila_Aleksandra.pdf?sequence=1
- KEKKONEN, Marjatta 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Helsinki: Stakes. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77109/R281-2004-VERKKO.pdf?sequence=1>
- KIM, W. Chan ja MAUBORGNE, Renee 2015. Sinisen meren strategia. Löydä markkina-alue kilpailun ulkopuolelta. Helsinki: Talentum.
- KINNUNEN, Ulla ja RÖNKÄ, Anna 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus.
- KUOPION KAUPUNKI 2014. Kuopion hyvinvointikertomus 2014. Kuopiolaisten hyvinvointi. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: https://www.kuopio.fi/c/document_library/get_file?uuid=b739633d-b614-46ef-b772-6c058e99102a&groupId=12167
- KUOPION PERHEENTALO 2016a. Etusivu. [Viitattu 2016-09-17.] Saatavissa: <http://www.kuopionperheentalo.fi/>
- KUOPION PERHEENTALO 2016b. Hankkeet. [Viitattu 2016-08-31.] Saatavissa: <http://www.kuopionperheentalo.fi/hankkeet/>
- KUUKASJÄRVI, Merja 2011. Vanhemmuuden tukeminen. Perheentalo Joensuu-suunnitteluhankkeessa mukana olleiden eri tahojen työntekijöiden käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2016-08-29.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35670/Kuukasjarvi_Merja.pdf?sequence=1
- LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO 2012. Ehkäisevään lastensuojeluun panostaminen kannattaa. [Viitattu 2016-09-15.] Saatavissa: <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/ehkaisevaan-lastensuojeluun-panostaminen-kannattaa/>
- LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO 2015. Hallitusohjelman lapsiin kohdistuvat leikkaukset tulevat kalliiksi. [Viitattu 2016-08-31.] Saatavissa: <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/hallitusohjelman-lapsiin-kohdistuvat-leikkaukset-tulevat-kalliiksi/>
- LEEMANN, Lars ja HÄMÄLÄINEN, Riitta-Maija 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2016-02-22.] Saatavissa: https://www.thl.fi/documents/10531/1787240/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/8bc8490c-c2e2-4ad5-ada8-0ce8df65435e
- LINDLÖF, Milla ja ORTJU, Laura 2015. Äitiysneuvola isyyden tukena –Kyselytutkimus äitiyspalvelujen vastaavuudesta isien tarpeisiin. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/100315/Lindlof_Milla_Ortju_Laura.pdf?sequence=1
- LÖTJÖNEN, Salla 1999. Tutkijan ammattietiikka. [Viitattu 2016-08-31.] Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/tutkijan_ammattietiikka_99.pdf?lang=f
- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO.s.a. Vanhemmuuden kaari. [Viitattu 2016-03-04] Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmuuden_kaari/
- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 2009. MLL:n kuntaohjelma 2009–2012. [Viitattu 2016-02-24.] Saatavissa: http://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=7097438

- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 2014. MLL:n perhekahvilakysely 2014. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <http://uudenmaanpiiri.mll.fi/toiminta/perhekahvilat/perhekahvilakysely-2014/>
- MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 2015. Lapsi- ja perhejärjestöt: Hallitusohjelman lapsiin kohdistuvat leikkaukset tulevat kalliiksi. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <http://www.mll.fi/?x34302=25916423>
- MÄKELÄ, Marjukka ja PUNKARI, Kerttuli 2015. Käsitteitä. [Viitattu 2016-09-10.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/paatoksentekeo-talous-ja-palvelujarjestelma/vaikuttavuus/terveydenhuollon-menetelmien-arviointi/hta-opas/kasitteita>
- PELASTAKAA LAPSET RY 2012. Osallisuuden ohjeistus. Lapsen ääni – Sinulle, joka päätät lasten asioista. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <http://docplayer.fi/16356737-Osallisuuden-ohjeistus-lapsen-aani-sinulle-joka-paatat-lasten-asioista.html>
- PELASTAKAA LAPSET RY 2016. Osallisuus. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/vaikuttamistyo/osallisuus/>
- PERHEENTALO.s.a.a. Toimintamalli. [Viitattu 2016-+2-22.] Saatavissa: <http://www.perheentalo.fi/fi/Toimintamalli.html>
- PERHEENTALO.s.a.b. Perheentalo. [Viitattu 2016-02-22.] Saatavissa: <http://www.perheentalo.fi/>
- PERHEENTALO.s.a.c. Tavoitteet ja toimintatapa. [Viitattu 2016-02-22.] <http://www.perheentalo.fi/fi/Toimintamalli/Tavoitteet+ja+toimintatapa.html>
- RAATIKAINEN, Tuija 2010. Perheiden parissa. Perhekeskukset hyvinvointia edistämässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 2016-08-29.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22777/Raatikainen_Tuija.pdf?sequence=1
- SAARANEN-KAUPPINEN, Anita ja PUUSNIEKKA, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Hyvä tutkimuskäytäntö. [Viitattu 2016-08-28.] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- SOSIAALIHUOLTOLAKI 2014§1301. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sosiaalihuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search[type]=pika&search[pika]=sosiaalihuoltolaki)
- SOSIAALI-JA TERVEYSMINISTERIÖ 2015a. Kuntainfo. [Viitattu 2016-08-25.] Saatavissa: <http://stm.fi/documents/1271139/1427058/sosiaalihuoltolaki.pdf/b37fa129-049b-479c-a27f-b459e41b3b42>
- SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2015b. Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015. Kohti sosiaalisesti kestävä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa. [Viitattu 2016-02-23.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/112293>
- SOSIAALI-JA TERVEYSMINISTERIÖ 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Raportti. [Viitattu 2016-08-25.] Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1
- STENVALL, Piritta 2011. Perheiden ja lasten tarpeet, toiveet ja odotukset lapsiperheiden yhteisötilasta. Joensuun Perheentalon tarvekartoitus. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Tarvekartoitus. [Viitattu 2016-08-29.]
- TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Lasten oikeudet toteutuvat Suomessa vain osittain. [Viitattu 2016-02-24.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/-/lapsiperheiden-hyvinvointi-2014-lasten-oikeudet-toteutuvat-suomessa-vain-osittain>
- TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2015a. Perhekeskus. [Viitattu 2016-08-29.] Saatavilla: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2015b. Lapsen ja perheen osallisuus. [Viitattu 2016-08-31.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/lapsen-oikeudet/lapsen-ja-perheen-osallisuus>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2016a. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. [Viitattu 2016-09-02.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2016b. Uudistetaan lapsi- ja perhepalvelut muutosohjelmalla (LAPE). [Viitattu 2016-08-30.] Saatavilla: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2016c. Lapsen osallisuus. Lastensuojelun käsikirja. [Viitattu 2016-02-24.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

UNICEF.s.a. Sosiaalinen esteettömyys. [Viitattu 2016-03-09.] Saatavissa: <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/mukana-2/esteettomyys--sosiaalinen-esteettomyys/>

UNICEF 2016. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? [Viitattu 2016-03-09.] Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>